

Nieuwe Omgevingsvisie Overijssel

Omgevingseffectrapportage – Beoordeling perspectieven

Provincie Overijssel

10 januari 2024

Project	Nieuwe Omgevingsvisie Overijssel
Opdrachtgever	Provincie Overijssel
Document	Omgevingseffectrapportage – Beoordeling perspectieven
Status	Definitief 03
Datum	10 januari 2024
Referentie	122950/24-000.259
Projectcode	122950
Projectleider	drs. M.J. Schilt
Projectdirecteur	A.M. Springer-Rouwette MSc
Auteur(s)	I.A.C. Al MSc, M.H. Prins MSc
Gecontroleerd door	P.A. Feij MSc
Goedgekeurd door	drs. M.J. Schilt
Paraaf	
Adres	Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. Leeuwenbrug 8 Postbus 233 7400 AE Deventer +31 (0)570 69 79 11 www.witteveenbos.com KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden veelelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Leeswijzer	5
2	METHODOLOGIE	7
2.1	Het proces op hoofdlijnen	7
2.2	Rad voor de Overijsselse leefomgeving en vergelijkingskader	7
2.3	Methodologie beoordeling staat van de leefomgeving (referentiesituatie)	9
2.4	Methodologie beoordeling perspectieven	10
3	STAAT VAN DE LEEFOMGEVING	12
4	BESCHRIJVING PERSPECTIEVEN	20
4.1	Ontwikkeling van perspectieven	20
4.2	Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel	21
4.3	Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel	23
4.4	Perspectief 3: Ontspannen Overijssel	24
4.5	Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel	26
5	EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN	28
5.1	Milieukwaliteit en gezondheid	28
5.2	Veiligheidsrisico's	29
5.3	Klimaatadaptatie	31
5.4	Energietransitie	33
5.5	Natuurlijke hulpbronnen	35
5.6	Natuurlijke systemen	36
5.7	Natuur	38
5.8	Landschap en openbare ruimte	40
5.9	Economische vitaliteit	41
5.10	Ruimtelijke-economische structuur	43

5.11	Wonen en woonomgeving	45
5.12	Welzijn	46

6	CONCLUSIE EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN	50
----------	--	-----------

6.1	Samenvatting effectbeoordeling perspectieven	51
6.1.1	Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel	51
6.1.2	Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel	54
6.1.3	Perspectief 3: Ontspannen Overijssel	56
6.1.4	Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel	58
6.2	Conclusie effectbeoordeling vier perspectieven	60
6.3	Keuze van het voorkeursperspectief Zelfbewust Overijssel	60
6.4	Aandachtspunten voor vervolg	61

7	DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	64
----------	-----------------------------------	-----------

	Bijlage(n)	Aantal pagina's
I	Vergelijkingskader OER	2
II	Deelrapporten	

INLEIDING

De provincie Overijssel werkt aan een Nieuwe Omgevingsvisie. Parallel aan de visievorming wordt een breed omgevingseffectrapport (OER) opgesteld dat aansluit bij het integrale karakter van de Nieuwe Omgevingsvisie. Naast de klassieke thema's in een milieueffectrapport (MER), wordt in het OER ook aandacht besteed aan sociale en economische aspecten. Hiermee krijgen alle aspecten van de fysieke leefomgeving gestructureerd aandacht.

Het OER wordt gefaseerd opgesteld. In Fase 1 zijn de effecten van twee urgente opgaven in beeld gebracht. Tevens zijn vier perspectieven op Overijssel met elkaar vergeleken¹. De twee urgente opgaven zijn inmiddels verankerd in de provinciale omgevingsvisie en -verordening. De beoordeling van de vier perspectieven moeten nog worden aangevuld, ondermeer naar aanleiding van het advies van de Commissie voor de m.e.r.².

De Commissie constateert in haar advies dat de gekozen indicatoren en de effectbeoordeling voor natuur en biodiversiteit te beperkt zijn. 'In het OER is biodiversiteit vrijwel beperkt tot de soortgroep vogels, terwijl biodiversiteit een veel breder begrip is. De huidige situatie en autonome ontwikkeling voor biodiversiteit is uitgemiddeld over de provincie en lijkt daardoor stabiel, terwijl de soortenrijkdom in het oosten, op de zandgronden, onder andere door verdroging en stikstofdepositie, een sterke negatieve trend vertoont.'

Naast dit inhoudelijke punt constateert de Commissie in haar advies enkele methodologische aandachtspunten. Zo ontbreekt een toelichting op de methode die is gehanteerd om de effectscores te bepalen. Ook is onduidelijk welke afwegingen zijn gemaakt om te komen tot een selectie van alternatieven/perspectieven.

In deze rapportage wordt OER Fase 1 afgerond. De beoordeling van de vier perspectieven is nader onderbouwd met recente informatie over natuur en biodiversiteit, ondermeer op basis van de onlangs verschenen Staat van de biodiversiteit³ en de Basiskwaliteit Natuur⁴. Ook is een aantal aanvullende, toelichtende teksten over de gehanteerde methodologie opgenomen.

1.1 Leeswijzer

Onderstaande tabel geeft weer hoe deze rapportage is opgebouwd en welke informatie de hoofdstukken bevatten.

Tabel 1.1 Opbouw rapportage

Hoofdstuk	Inhoud
1. Inleiding	waarom deze rapportage?

¹ Omgevingseffectrapportage - OER Fase 1, Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V., 15 juni 2022.

² Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport, Commissie voor de milieueffectrapportage, 9 september 2022.

³ De Staat van de Biodiversiteit in Overijssel 2023, Provincie Overijssel, augustus 2023.

⁴ Basiskwaliteit Natuur Overijssel, Provincie Overijssel en Eelerwoude, augustus 2023.

Hoofdstuk	Inhoud
2. Methodologie van dit OER	welke methodologie is gehanteerd in deze rapportage? Hoe zijn de staat van de leefomgeving en de perspectieven uitgewerkt en beoordeeld?
3. Staat van de leefomgeving	wat is de referentiesituatie voor de Nieuwe Omgevingsvisie?
4. Beschrijving perspectieven	hoe zijn de perspectieven opgebouwd?
5. Effectbeoordeling perspectieven	wat zijn de grootste kansen en risico's van de vier perspectieven? Wat zijn de aandachtspunten voor het vervolg?
6. Conclusie effectbeoordeling perspectieven	wat zijn de belangrijkste conclusies van de effectbeoordeling van de vier perspectieven?
7. Discussie en aanbevelingen	welke kennis ontbreekt er en welke onzekerheid is er over de onderzochte milieueffecten?
Bijlagen	bijlage I Vergelijkingskader bijlage II Deelrapporten

METHODOLOGIE

Het OER brengt in beeld wat de effecten van de Nieuwe Omgevingsvisie zijn op de leefomgeving. De aanpak hiervoor is gebaseerd op het proces dat door de VNG en de Commissie m.e.r. is ontwikkeld naar aanleiding van praktijkproeven (te raadplegen via: <https://vng.nl/publicaties/praktijkproef-afwegingskader-omgevingsvisie>). Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de gehanteerde methodiek. Het hoofdstuk begint met een korte toelichting op het onderzoeksproces op hoofdlijnen. Vervolgens gaat paragraaf 2.2 dieper in op het gehanteerde vergelijkingskader en het Rad van de Overijsselse leefomgeving. Paragrafen 2.3 en 2.4 geven een toelichting op de gehanteerde beoordelingsmethodiek voor respectievelijk de staat van de leefomgeving en de vier perspectieven.

2.1 Het proces op hoofdlijnen

In deze rapportage zijn de volgende vragen beantwoord:

- 1 wat is de huidige staat en kwaliteit van de leefomgeving?
- 2 hoe ontwikkelt de leefomgeving zich autonoom?
- 3 welke integrale perspectieven (alternatieven) volgen uit de concretisering van de grote uitdagingen?
- 4 wat zijn de effecten van deze perspectieven op de leefomgeving?

Allereerst is begonnen met het vaststellen van het 'vertrekpunt' van de Nieuwe Omgevingsvisie, door het in beeld brengen van de huidige staat van de leefomgeving en bijbehorende autonome trends en ontwikkelingen. Dit vormt de referentiesituatie voor de beoordeling van de perspectieven. Om het vertrekpunt op systematische wijze vast te stellen, is gebruik gemaakt van een vergelijkingskader en het zogenaamde Rad voor de Overijsselse leefomgeving (zie paragraaf 2.2).

Na het vaststellen van het vertrekpunt zijn vervolgens in het ontwerpspoor van de Nieuwe Omgevingsvisie verschillende beleidsopties ontwikkeld. Deze beleidsopties zijn bijvoorbeeld oplossingen voor de 'grote uitdagingen' per thema. Door middel van botsproeven zijn, aan de hand van het vergelijkingskader, de effecten van deze beleidsopties op basis van een inschatting van meerdere deskundigen uit verschillende disciplines beoordeeld. Uiteindelijk is zo van grof naar fijn toegewerkt naar vier integrale, onderscheidende globale perspectieven (alternatieven).

Deze perspectieven brengen de 'hoeken van het speelveld' goed in beeld voor de grote uitdagingen en onderliggende opgaven die een plek moeten krijgen in de Nieuwe Omgevingsvisie. De perspectieven zijn beschreven in hoofdstuk 4. Vervolgens zijn de vier perspectieven aan de hand van het vergelijkingskader getoetst op de effecten voor de leefomgeving. Daarmee werd duidelijk welke kansen en risico's de perspectieven hebben en wat de aandachtspunten, bijvoorbeeld voor het halen van provinciale ambities en doelen, waren bij elk van de perspectieven.

2.2 Rad voor de Overijsselse leefomgeving en vergelijkingskader

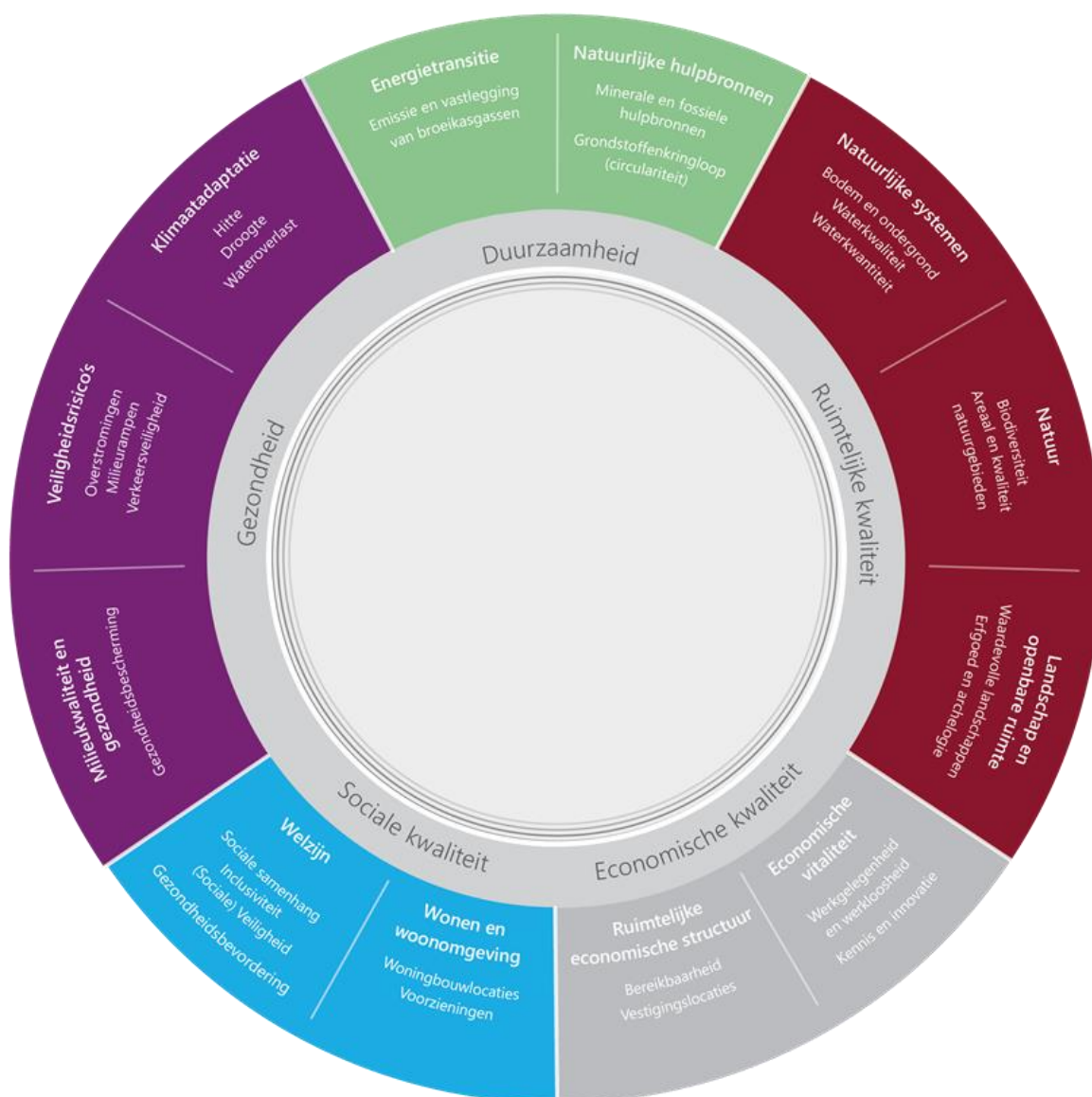
De staat van de leefomgeving en de effecten van de perspectieven worden in deze rapportage systematisch beschreven en beoordeeld aan de hand van het vergelijkingskader (zie bijlage I). Het vergelijkingskader bevat een uitwerking van de onderzoeksthema's tot aspecten en criteria waarmee effecten gestructureerd in

beeld zijn gebracht. Het vergelijkingskader geeft hiermee de reikwijdte van het onderzoek aan. Het vergelijkingskader is vormgegeven als het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (zie afbeelding 2.1).

Het Rad is gebaseerd op het Rad voor de leefomgeving zoals gebruikt in het o.e.r. van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Het Rad is specifiek gemaakt voor Overijssel door de kernthema's voor de provincie centraal te stellen: sociale kwaliteit, gezondheid, duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en economische kwaliteit. Deze kernthema's zijn bovenliggend aan de twaalf onderzoeksthema's. Gedurende het ontwerpproces is het Rad voor de Overijsselse leefomgeving bijgesteld aan de hand van de laatste inzichten, beleidsontwikkelingen, zienswijzen en advies van de Commissie m.e.r..

Een uitwerking en onderbouwing van de beoordeling van de staat van de leefomgeving en perspectieven is per onderzoeksthema terug te vinden in de thematische deelrapporten bij deze rapportage. Dit rapport bevat per thema én per perspectief een samenvatting van de belangrijkste beoordelingen van de verschillende thema's. Bij de beschrijving van de effecten aan de hand van de thema's uit het Rad ontstaat een samenhangend beeld van de impact van de perspectieven op de leefomgeving, en de mate waarin met de perspectieven gestelde doelen worden gerealiseerd. Het vergelijkingskader en het Rad voor de Overijsselse leefomgeving draagt zo bij aan een integrale besluitvorming.

Afbeelding 2.1 Rad van de Overijsselse leefomgeving

2.3 Methodologie beoordeling staat van de leefomgeving (referentiesituatie)

Op basis van de criteria en aspecten uit het vergelijkingskader is de staat van de Overijsselse leefomgeving beschreven en beoordeeld. Hierbij is gebruik gemaakt van bestaande informatie en studies (bureauonderzoek) en overleg tussen specialisten. Voor het thema milieukwaliteit en gezondheid is advies ingewonnen bij de GGD. In de thematische deelrapporten is per criterium opgenomen welke bronnen gebruikt zijn bij de beschrijving van de staat van de leefomgeving.

In de beschrijving en beoordeling van de staat van de leefomgeving is onderscheid gemaakt tussen de huidige situatie en autonome ontwikkeling:

- huidige situatie: feitelijke staat van de leefomgeving, zoals die was tijdens het opstellen van het OER (najaar/winter 2021 met een update voor biodiversiteit medio 2023);
- autonome ontwikkeling: de verwachte ontwikkeling van de leefomgeving tot 2040, uitgaande van bestaand beleid, zonder uitvoering van de nieuwe beleidskeuzes uit de Nieuwe Omgevingsvisie.

De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie. Per criterium is de huidige situatie en de autonome ontwikkeling van de Overijsselse leefomgeving beoordeeld op basis van de beoordelingsschaal in tabel 2.1. Bij de waardering is bekeken of gestelde provinciale (of landelijke) ambities gehaald worden en wat de knelpunten zijn. Daarbij wordt ook ingegaan op wet- en regelgeving en beleid dat relevant is voor het betreffende thema. Deze uitwerking en beoordeling van de staat van de leefomgeving vormt hiermee een 'nulmeting', aan de hand waarvan de perspectieven vervolgens beoordeeld zijn.

Tabel 2.1 Beoordelingsschaal voor de staat van de leefomgeving (huidige situatie en autonome ontwikkeling)

Score	Waardering
5 (goed)	de staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
4 (overwegend goed)	de staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeel gehaald)
3 (redelijk)	de staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
2 (matig)	de staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
1 (slecht)	de staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

Hierbij geldt dat de uiteindelijke score soms het resultaat is van een weging van meerdere, uiteenlopende kenmerken. Deze kenmerken worden in de toelichtende teksten beschreven. Hiermee is transparant waar het oordeel op is gebaseerd.

2.4 Methodologie beoordeling perspectieven

Nadat met het in beeld brengen van de staat van de leefomgeving het vertrekpunt van de Nieuwe Omgevingsvisie was vastgesteld, zijn van grof naar fijn verschillende beleidsopties ontwikkeld. Uiteindelijk heeft dit geleid tot vier integrale perspectieven, die het brede speelveld aan keuzes vangen die de provincie Overijssel moet maken voor de grote uitdagingen en onderliggende opgaven in de Nieuwe Omgevingsvisie.

De vier perspectieven zijn door middel van expert judgement (zie tekstbox) beoordeeld aan de hand van de aspecten en criteria uit het vergelijkingskader.

Expert judgement

Een provinciale omgevingsvisie is een langetermijnvisie op de gewenste ontwikkeling van de betreffende pro-vincie. Het is geen plan met gedetailleerde bestemmingen binnen vastomlijnde gebieden. Gezien het hoge abstractieniveau en de verre planhorizon van een dergelijke visie is het niet mogelijk om een gedetailleerde effectbeoordeling uit te voeren. Om die reden is in dit OER gebruik gemaakt van expert judgement om inzicht te bieden in de bandbreedte van mogelijke effecten. Voor elk thema uit het Rad van de Leefomgeving hebben meerdere deskundigen op basis van hun kennis en ervaring een inschatting gedaan van de kansen en risico's van de betreffende beleidsvoorstellen en alternatieven. De kansen en risico's zijn in beeld gebracht ten opzichte van de referentiesituatie. Zo wordt duidelijk wat de voor- en nadelen van de beleidsvoorstellen zijn en wat de randvoorwaarden en aandachtspunten zijn. De inschattingen zijn gedaan door één of meer specialisten van het externe adviesbureau en themadeskundigen van de afdeling Onderzoek en Advies van de provincie. Het resultaat is getoetst door thema-afhankelijke beleidsadviseurs van de provincie.

De kansen en risico's van de perspectieven zijn beoordeeld aan de hand van de beoordelingsschaal in tabel 2.2. Evenals bij de beoordeling van referentiesituatie (zie 2.3) geldt dat de uiteindelijke score soms het resultaat is van een weging van meerdere, uiteenlopende effecten. Deze effecten worden in de toelichtende teksten beschreven. Hiermee is transparant waar het oordeel op is gebaseerd.

Tabel 2.2 Beoordelingsschaal voor de perspectieven

Score	Waardering
++	zeer positief effect: grote kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie
+	positief effect: beperkte kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie
0	neutraal: geen of geringe verandering ten opzichte van de referentiesituatie
-	negatief effect: beperkt risico op verslechtering ten opzichte van de referentiesituatie
--	zeer negatief effect: groot risico op verslechtering ten opzichte van de referentiesituatie

STAAT VAN DE LEEFOMGEVING

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de beoordeling van de staat van de leefomgeving voor de verschillende thema's uit het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Per criterium is de waardering van de huidige situatie en autonome ontwikkeling voor de bijbehorende thema's met een korte toelichting opgenomen in tabel 3.1. De beoordelingsschaal is toegelicht in paragraaf 2.3.

Over het algemeen is te concluderen dat aan de meeste criteria een matige of redelijke beoordeling is toegekend. Ook zijn enkele aandachtspunten benoemd, waarvan de uitwerking of impact nog onzeker is. Samenvattend valt op te merken dat er voor de meeste thema's aanvullend beleid nodig is om gestelde doelen te halen.

Voor een volledige toelichting op de waardering van de huidige situatie en referentiesituatie wordt verwezen naar de thematische deelrapporten in bijlage II. In deze deelrapporten wordt ook ingegaan op wet- en regelgeving en beleid dat relevant is voor het betreffende thema.

Tabel 3.1 Totaaltabel beoordeling staat van de leefomgeving

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
Milieukwaliteit en gezondheid				
de omvang en samenstelling van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid	voldoen aan wettelijke normen voor luchtkwaliteit en geluid en streven naar verdere gezondheidswinst onder deze normen	redelijk	overwegend goed	cumulatieve milieugezondheidsrisico's in Overijssel zijn lager dan het Nederlands gemiddelde, onder andere door betere luchtkwaliteit en lagere (piek)geluidbelasting door industrie. In de referentiesituatie neemt de luchtverontreiniging verder af, maar de (nieuwe) WHO-advieswaarden liggen nog niet binnen bereik. In Overijssel ligt het aandeel inwoners dat ernstige geluidshinder ervaart lager dan het Nederlands gemiddelde. De meeste geluidshinder wordt veroorzaakt door gemeentelijk wegverkeer. Door onder andere verstedelijking neemt de geluidsbelasting in autonome ontwikkeling toe. Verbetering van luchtkwaliteit leidt naar verwachting tot grotere gezondheidswinst dan toename gezondheidsrisico's door geluid
(ervaren) hinder door geur en licht	onbekend	overwegend goed	overwegend goed	wijdverspreide lichtvervuiling en geurhinder is (zeer) beperkt aanwezig in Overijssel. Naar verwachting neemt geurhinder in de referentiesituatie af door onder andere nieuwe technieken. De autonome ontwikkeling van lichthinder is onzeker, omdat hier geen harde regelgeving voor bestaat (met uitsluiting van kastuinbouw)

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
Veiligheidsrisico's				
kans en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en daarmee het overstromingsrisico)	het overstromingsrisico niet laten toenemen	matig	redelijk	in dichter bevolkte gebieden bestaat een relatief hoge kans op een overstroming en bijkomende schade/kans op overlijden, met name rondom Zwolle. Er wordt niet overal voldaan aan de wettelijke normen. In de referentiesituatie neemt kans op overstroming af door nieuwe dijkversterkingen als onderdeel van het HWBP. Maar doordat economische waarde van dichtbevolkte gebieden toeneemt, kan het overstromingsrisico gelijk blijven
kans en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten	de externe veiligheidsrisico's voor mens en samenleving zoveel mogelijk beperken	redelijk	redelijk	over het algemeen worden de gevolgen van een milieuramp beperkt, doordat de meeste inrichtingen met risicocontouren zich aan de rand van/in buitengebieden bevinden. Alhoewel zowel de druk op openbare ruimte als aantal potentiële slachtoffers en kans op ongevallen in de referentiesituatie toeneemt door groeiende bevolking en bevolkingsdichtheid, is veiligheid rondom milieurampen voldoende geborgd in beleid. Het risico neemt hierdoor niet toe in referentiesituatie
kans op en gevolg van verkeersongevallen	bevorderen van de verkeersveiligheid voor alle verkeersdeelnemers in Overijssel, zodat iedereen elke dag veilig thuiskomt. Nul verkeersslachtoffers in 2050	matig	redelijk	de laatste jaren neemt het aantal verkeersdoden niet/nauwelijks af en het aantal ernstig gewonden in het verkeer blijft stijgen. Door inzet van de provincie op het voorkomen van verkeersslachtoffers en ontwikkelingen op het gebied van veiligere auto's, zal de verkeersveiligheid naar verwachting toenemen in de referentiesituatie. Vergrijzing (en toenemende verkeersdeelname van kwetsbare ouderen) is wel een aandachtspunt
Klimaatadaptatie				
intensiteit en periode van droogte	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	matig	slecht	Overijssel heeft al te maken met neerslagtekorten, droogtestress en bodemdaling. Door klimaatverandering neemt droogte verder toe. Er zijn (nog) geen concrete uitvoeringsmaatregelen voorhanden om gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. Daarom is er veel onzekerheid in hoeverre de beleidsdoelen gehaald kunnen worden
intensiteit en periode van hitte	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	matig	slecht	Overijssel heeft al te maken met hitteoverlast, met name in de steden in Twente. De provincie heeft meer tropische dagen dan het westen van het land, maar het hitte-eiland effect in Overijsselse steden ligt nog onder het landelijk gemiddelde. Door klimaatverandering nemen temperaturen toe. Er zijn (nog) geen concrete uitvoeringsmaatregelen voorhanden om de gevolgen klimaatverandering tegen te gaan. Daarom is er veel onzekerheid in hoeverre beleidsdoelen gehaald kunnen worden

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	redelijk	matig	Overijssel heeft gemiddeld een lagere overstromingskans dan andere provincies. Echter, uit stresstesten blijkt dat er lokaal al meerdere knelpunten bestaan. Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast de komende jaren toe. Op dit moment ontwikkelt de provincie een beleid op basis van de stresstesten. De uitwerking daarvan is echter nog onzeker
Energietransitie				
emissie en vastlegging van broeikasgassen	-10 % uitstoot veenweidegebieden, verder is er geen vastgesteld doel. Doel van OER: bepalen in welke mate Overijssel bijdraagt aan de nationale doelstelling	matig	matig	er is sprake van een netto-reductie van emissie van energetische koolstofdioxide-equivalenten (CO ₂ -eq) in met name de Gebouwde omgeving en Industriesector, onder andere door daling van energiegebruik en vergroening nationale energiemix. In de periode 2010-2019 zijn echter grote schommelingen te zien. Naar verwachting zal de broeikasgasemissie in de provincie Overijssel verder afnemen als gevolg van autonome ontwikkelingen om de nationale klimaatdoelstellingen te behalen. Echter, concrete provinciale doelstellingen ontbreken waardoor ontwikkelingen van exacte emissiereducties onzeker zijn
aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie	de energiebehoefte komt in 2023 voor 20 % uit hernieuwbare energie. In 2050 is Overijssel klimaat-neutraal	matig	matig	zowel in de huidige situatie als autonome ontwikkeling bestaan er knelpunten in het halen van de doelstellingen voor hernieuwbare energie (2023, 2030 en 2050). Enerzijds is te zien dat er momenteel sprake is van te weinig opwek van hernieuwbare energie, en anderzijds te weinig afname in het energieverbruik. Daarnaast bestaan er knelpunten op het gebied van tekort aan netcapaciteit, concurrerende ruimteclaims en toenemend belang van draagvlak voor energieprojecten. Het voorspellen van het behalen van de 2030- en 2050-doelstelling is moeilijk, gezien de lange termijn en de onvoorspelbaarheid van ontwikkelingen in opwek- en knelpunten. Ook het behalen van de doelstellingen van de RES-regio's is onzeker
Natuurlijke hulpbronnen en grondstoffenkringloop				
volume en kwaliteit van voorraad mineralen en fossiele hulpbronnen	duurzaam gebruik van de diepe ondergrond, met aanvaardbare en beheersbare risico's	redelijk	slecht	in de huidige situatie is er nog een voorraad van (eindige) mineralen en fossiele hulpbronnen, van voldoende kwaliteit. De provincie zet zoveel mogelijk in op duurzaam gebruik van de diepe ondergrond. Wel zijn deze hulpbronnen eindig. Voor de referentiesituatie is de afname van exploitatie mineralen en fossiele hulpbronnen nog niet in zicht. Het proces om tot de grondstoffen te komen kan lastiger worden, bijvoorbeeld doordat deze moeilijker te bereiken is. De provincie heeft beperkt sturing op dit thema; fossiele hulpstoffen, mineralen en grondstoffen zijn een zaak van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
kans op het sluiten van grondstof-kringlopen	het sluiten van de grondstofkringlopen	matig	redelijk	Overijssel is op veel verschillende sectoren actief in de transitie naar circulaire economie. Er is echter nog geen sprake van het sluiten van grondstofkringlopen. Doordat de provincie actief inzet op het sluiten van kringlopen neemt de kans op sluiten van kringlopen toe in de referentiesituatie. Wel vragen grote ambities voor huisvesting en infrastructuur veel grondstoffen
Natuurlijke systemen				
kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting, bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid	een vitale bodem voor toekomstige generaties en zorgvuldig beheer van bodem en ondergrond	redelijk	redelijk	in de huidige situatie is de kwaliteit van bodem en ondergrond divers. Zo zijn er al veel bodemverontreinigingen opgelost en is er bijna in de hele provincie sprake van netto opslag van koolstof. De mate van ondergrondverdichting en bodemvruchtbaarheid verschilt over de provincie. Autonome ontwikkelingen zijn lastig te projecteren. Er is veel aandacht geweest voor duurzaam bodemgebruik, maar de effecten van het totaal aan initiatieven en maatregelen is nog niet te overzien
bodemdaling	een mate van bodemdaling die (huidige en toekomstige) functies en gebruik van het gebied niet belemmeren of niet leiden tot groeiende beheerkosten	redelijk	matig	in het grootste deel van de provincie is de bodemdaling beperkt. Wanneer het waterpeil wordt afgestemd op de gebruiksfunctie, zal de bodemdaling ook in de referentiesituatie blijven doorgaan. De snelheid van bodemdaling kan worden vergroot bij toenemende perioden van droogte. Ook worden de gevolgen groter, door toenemende kweldruk en gevolgen bij dijkdoorbraak
grond- en oppervlaktewater-kwaliteit	voldoen aan KRW-doelstellingen: verbetering grond- en oppervlaktewater kwaliteit	redelijk	redelijk	de afgelopen jaren zijn al veel maatregelen uitgevoerd om de KRW-doelstellingen in 2027 te bereiken. Het is echter nog onzeker of de doelstellingen behaald worden. In de referentiesituatie verslechtert de waterkwaliteit mogelijk door vergrijzing van het grondwater en verandering van oppervlaktewater door klimaatverandering. Anderzijds kunnen de KRW-maatregelen een positief effect hebben op de waterkwaliteit
grond- en oppervlaktewater-kwantiteit	voldoende water aanwezig in ondergrond voor natuur, landbouw en drinkwater	matig	slecht	de provincie is kwetsbaar voor droogte, omdat het grondwater deels afhankelijk is van neerslag en grondwatervoorraad en anderzijds omdat er in de wateraanvoergebieden tekorten kunnen ontstaan. Als gevolg van klimaatverandering zullen perioden van neerslag en droogte extremer worden. Het waterbeheer van de provincie is er nog niet op voorbereid om enerzijds wateroverlast en anderzijds watertekort te kunnen voorkomen. Gelijktijdig neemt ook de watervraag toe, wat waterbeheer nog complexer maakt

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
Natuur				
staat van de biodiversiteit	condities voor planten- en diersoorten op orde	slecht	slecht	het algemene beeld van de biodiversiteit in Overijssel is dat deze achteruit gaat. Aan de afname van soorten liggen structurele problemen zoals vermessing, verzuring, verdroging en versnippering ten grondslag. Het areaal en de kwaliteit van natuur buiten beschermde gebieden nemen af door het verdwijnen van kleine groene landschapselementen, intensivering van agrarisch grondgebruik, gebruik van pesticiden (en tekortkomingen in regelgeving hierover), een slechte grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, toxische stoffen in het milieu, en verstoring. Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer is een goed initiatief om te zorgen voor meer biodiversiteit, maar het areaal waarop dit beheer wordt uitgevoerd is momenteel nog zeer beperkt. Ook maatregelen en natuurinclusief bouwen leveren een positieve bijdrage aan de biodiversiteit. Autonome ontwikkelingen op het gebied van areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden zijn echter beperkt en nog onvoldoende kwantificeerbaar, waardoor er ook in de referentiesituatie veel knelpunten zijn
areaal en kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000-gebieden	behoud en versterking van de kwaliteit van natuur en een samenhangend netwerk van natuurgebieden	slecht	matig	Tot en met 2021 heeft de provincie Overijssel 4.950 hectare verworven om in te richten als NNN. Daarmee wordt versnippering tegengegaan en areaal en kwaliteit behouden. Voor veel Natura 2000-gebieden geldt echter in de huidige situatie dat verslechtering niet is uitgesloten en dat het behalen van instandhoudingsdoelstellingen niet binnen bereik is. Oorzaken hiervoor zijn onder andere overmatige stikstofdepositie, verdroging, versnippering en een slechte waterkwaliteit. Deze knelpunten gelden ook voor het NNN. Het treffen van (herstel)maatregelen en verdere uitbreiding van het areaal van het NNN zorgt voor een versterking van het areaal en de kwaliteit van de natuurgebieden. Het is echter onzeker of maatregelen van de provincie voldoende zijn om provinciale en nationale doelen te halen
Landschap en openbare ruimte				
het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen	zichtbaar en beleefbaar mooi landschap	redelijk	matig	Overijssel kent een grote verscheidenheid aan landschappen, die hoog worden gewaardeerd door de bevolking. Er is echter al een negatieve trend zichtbaar, waarin karakteristieke landschapskenmerken (zoals groenblauwe dooradering) verdwijnen. Deze trend zet door in de referentiesituatie, als gevolg van onder andere klimaatverandering, toenemende druk op de ruimte (onder andere verstedelijking) en intensivering landbouw. Hierdoor bestaan er

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
				knelpunten voor het behalen van provinciale doelen
behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten/ stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap	behouden en versterken van het (cultureel) erfgoed als drager van identiteit	overwegend goed	matig	het overgrote gedeelte van de Overijsselse monumenten bevindt zich in een redelijk tot goede staat. Ook zijn er in de gehele provincie cultureel waardevolle landschappen aanwezig. Autonome ontwikkelingen, zoals een intensivering van landbouw en toenemende druk op de ruimte, vormen echter een bedreiging voor het behoud en ontwikkeling van archeologie, erfgoed en cultuurlandschappen. Leegstand (en bijbehorend verval) en toename van bodemingrepen zijn de grootste risico's voor behoud van erfgoed en archeologische waarden
Economische vitaliteit				
ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid	behoud en groei van werkgelegenheid	overwegend goed	matig	de werkgelegenheid is de afgelopen jaren gegroeid, met name in sectoren bouw, informatie en communicatie en vervoer en opslag. Voor de referentiesituatie zijn er echter sterke regionale verschillen zichtbaar binnen de provincie wat betreft werkgelegenheid. In een aantal sectoren verslechtert werkgelegenheid als gevolg van automatisering/digitalisering en krimp. Dit is met name het geval in de grensgemeenten. Hierdoor kan werkloosheid toenemen en komt het behalen van het gestelde doel in de knel
mate van kennisontwikkeling en innovatie	stimuleren en faciliteren van economische ontwikkeling door middel van innovatie	redelijk	overwegend goed	Overijssel loopt momenteel net wat achter het Nederlands gemiddelde op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie. Er is wel veel potentie, onder andere door de aanwezigheid van de Universiteit van Twente. In de referentiesituatie zijn er veel kansen voor kennisontwikkeling en innovatie, onder andere door toenemende arbeidsproductiviteit en digitalisering. Aandachtspunten zijn de toenemende ontgroening en relatief slechte regionale verbinding met de rest van Nederland en Duitsland, waardoor kennis en innovatie verloren gaat
Ruimtelijke-economische structuur				
aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden	optimale verbinding tussen stedelijke netwerken en andere netwerken, waarin grotere en kleinere steden elkaar onderling versterken en aanvullen	overwegend goed	redelijk	de woon-werk afstand is de afgelopen jaren voor zowel de provincie als geheel als voor de meeste gemeenten afgenomen. Ook is er in de regio Zwolle sprake van een toename van nabijheid van arbeidsplaatsen. In de referentiesituatie neemt de bereikbaarheid echter af in landelijke gebieden, doordat bewoners langer moeten reizen voor hun werk vanwege afname van lokale banen. De woon-werkafstand neemt toe. Het gebruik van busvervoer zal verder krimpen (met name in landelijk gebied), als gevolg van lage dekkingsgraad en lage frequentie

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
reaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren	vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie met flexibele vestigingsmogelijkheden	matig	matig	het aanbod van kantoorlocaties en winkelruimtes is de afgelopen jaren gedaald. Het areaal neemt af. Ook in de referentiesituatie is een (toenemende) mate van leegstand van kantoren en winkels (met name sport, elektronica en mode) te verwachten, waardoor ook de kwaliteit van vestigingslocaties matig blijft
Wonen en woonomgeving				
voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	matig	matig	evenals elders in Nederland is er een tekort aan het aantal woningen in de provincie Overijssel, waardoor niet elke inwoner van Overijssel een betaalbare woning kan vinden. Als gevolg van de huidige woningtekorten, toename van huishoudens en (toenemende) migratiestroom vanuit de Randstad zijn er ook in de referentiesituatie knelpunten op het gebied van woningbouw. Naar verwachting is er wel voldoende plancapaciteit om aan de groeierende woningvraag te voldoen. Er worden echter niet voldoende woningen gebouwd (5.386 in 2019) om aan de gestelde ambities (60.000 in 2030 - 6.000 per jaar) te voldoen
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	matig	matig	de gemiddelde afstand die men in Overijssel moet afleggen voor voorzieningen ligt ver boven het Nederlands gemiddelde, vergelijkbaar met andere rurale gebieden. Als gevolg van krimp en schaalvergroting ontstaat er mogelijk een trend van het verdwijnen voorzieningen, zoals scholen, en culturele voorzieningen in dunbevolkte gemeenten. Hierdoor komt de toegankelijkheid van voorzieningen in rurale gemeenten verder onder druk te staan
Welzijn				
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact burens)	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	overwegend goed	overwegend goed	de provincie Overijssel is in Nederland koploper op veel onderdelen binnen het aspect sociale samenhang. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar op het Twentse platteland ('noaberschap'). Mogelijk neemt het aantal eenzamen in de provincie in de referentiesituatie zeer marginaal toe
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	overwegend goed	overwegend goed	het aantal actief deelnemende inwoners aan de samenleving ligt in Overijssel ver boven het Nederlands gemiddelde, en toont een stijgende trend. Ook de werkloosheid ligt in Overijssel onder het Nederlands gemiddelde. Doordat ook een groot aandeel jongeren aangeeft actief deel te nemen, is de verwachting dat Overijsselse inclusiviteit ook de komende jaren overwegend goed zal zijn
de ervaren (sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	overwegend goed	overwegend goed	een groot deel van de provincie is veiliger dan de rest van Nederland, waarschijnlijk door het lage aandeel misdrijven, overwegend lagere bevolkingsdichtheid en hoge mate van sociale cohesie. Naar

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
				verwachting blijft noaberschap een positieve rol hebben op ervaren (sociale) veiligheid in de referentiesituatie, waardoor er geen knelpunten worden verwacht
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl (waaronder vervoerswijzekeuze)	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	redelijk	redelijk	in de provincie Overijssel voldoen gemiddeld meer inwoners aan de beweegrichtlijn dan het Nederlands gemiddelde. Echter, gewichts- en bewegingsdoelen worden nog lang niet gehaald (beoordeling: redelijk). Wanneer de auto in Overijssel een hoofdrol blijft vervullen in verplaatsingsgedrag komen doelen in de toekomst mogelijk nog verder in gevaar
afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	overwegend goed	overwegend goed	in Overijssel is relatief veel groen beschikbaar en de afstand tot deze groenvoorzieningen is beperkt. In de referentiesituatie neemt de beschikbaarheid van groen naar verwachting toe, maar in landelijke gebieden juist af door verstedelijking en energieopwekking. Aandachtspunt is dat er door de toenemende bevolkingsdichtheid in stedelijke gebieden ook hogere eisen gesteld worden aan de kwaliteit van groenvoorzieningen, omdat er minder groen per persoon beschikbaar zal zijn

4

BESCHRIJVING PERSPECTIEVEN

4.1 Ontwikkeling van perspectieven

Voor de Nieuwe Omgevingsvisie zijn in de zomer van 2021 vier perspectieven geformuleerd, welke dienen als alternatieven voor het OER. Deze vier perspectieven zijn sterk onderscheidend op de meest bepalende variabelen. Daarmee brengen ze de 'hoeken van het speelveld' goed in beeld voor de grote uitdagingen en onderliggende opgaven die een plek moeten krijgen in de Nieuwe Omgevingsvisie. Bovendien zijn bij de beoordeling van de perspectieven de (onderscheidende) effecten op de leefomgeving van met elkaar samenhangende keuzes in beeld gebracht.

Elk perspectief biedt een andere blik op de toekomst van de fysieke leefomgeving, afhankelijk van de keuzes die gemaakt kunnen worden. De perspectieven zijn gebouwd door te variëren op variabelen uit de volgende vier hoofdkeuzes, die op onderdelen met elkaar samenhangen:

- natuurlijk versus technisch;
- systeemoplossing (en regisseren) versus deeloplossing (en faciliteren);
- concentreren en inbreiden versus spreiden en uitbreiden;
- scheiden versus verweven.

De eerste hoofdkeuze is natuurlijk versus technisch. Hierbij worden de inrichtingsprincipes voor de Nieuwe Omgevingsvisie afgestemd op de bestaande omstandigheden van het natuurlijk systeem óf op de maakbare omgeving van een technisch systeem. Bij natuurlijk is het natuurlijke systeem de basis en is 'functie volgt systeem' het uitgangspunt. Bij technisch is alles maakbaar, het systeem wordt aangepast aan de functie.

De tweede hoofdkeuze is systeemoplossing (en regisseren) versus deeloplossing (en faciliteren). Bij systeemoplossingen wordt er op de juiste plek aan oplossingen gewerkt en worden er slimme combinaties gemaakt. De oplossingen versterken elkaar. Deeloplossingen worden opgepakt vanuit de kracht van de samenleving. De planning en uitkomst liggen niet vast.

De hoofdkeuze concentratie versus spreiding gaat over de mate waarin een functie op één plek plaatsvindt. Bij stedelijke ontwikkeling gaat dit vaak over inbreiding (verdichting binnen de stad) of uitbreiding (groei aan de stad).

De laatste hoofdkeuze is scheiden versus verweven. Bij scheiden zijn functies naast elkaar gepositioneerd. Bij verweven is er sprake van functiemenging, ofwel meervoudig ruimtegebruik.

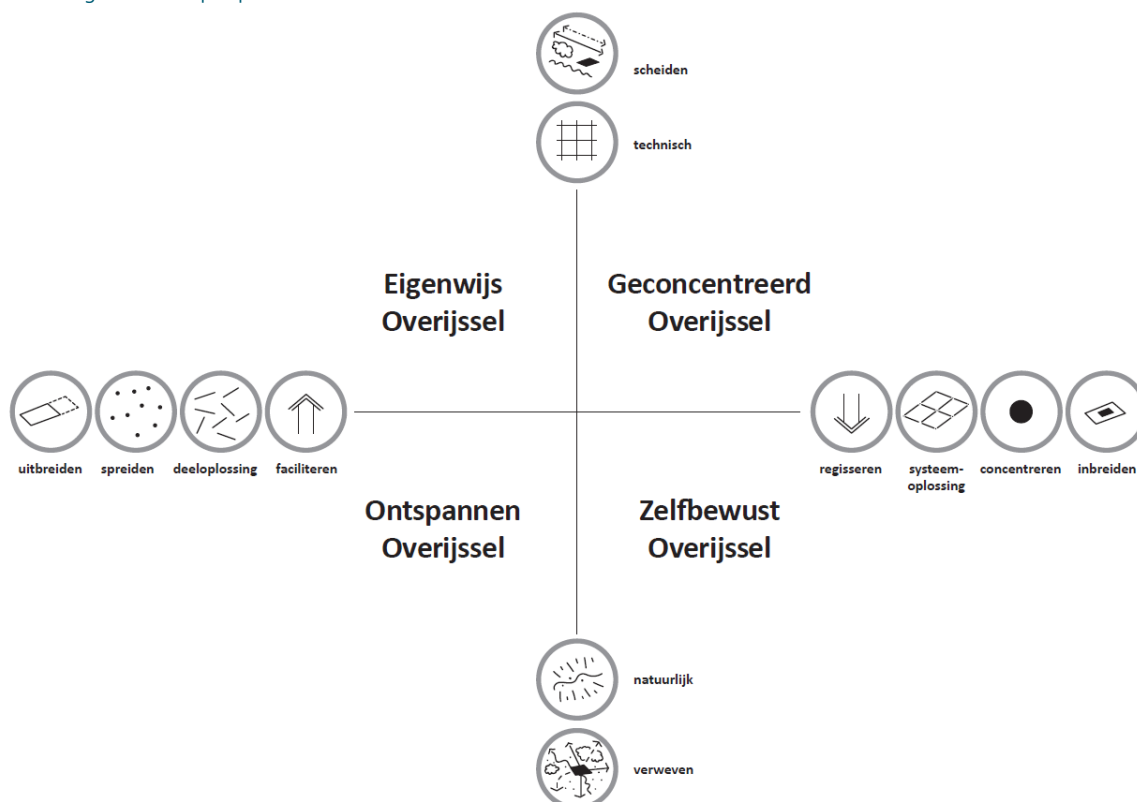
De hoofdkeuzes deeloplossing/faciliteren en spreiden/uitbreiden liggen in elkaars verlengde en horen daarom bij elkaar. Als je als provincie een faciliterende rol kiest, dan komen gemeenten, dorpen of groepen bewoners met eigen oplossingen en de ruimtelijke uitwerking daarvan is er een van gespreide deeloplossingen. Neem je als provincie meer de regie, dan kun je op een hogere schaal aan systeemoplossingen werken met ondermeer concentratie en inbreiding waar mogelijk.

Ook de hoofdkeuzes natuurlijk en verweven liggen in elkaars verlengde en hetzelfde geldt voor technisch en scheiden. Technische oplossingen zijn vaak sectoraal, terwijl bij natuurlijke oplossingen veel meer gezocht wordt naar koppelkansen en opgaven die elkaar versterken. Als voorbeeld: de droogte in Twente technisch

aanpakken betekent water naar Twente pompen (meer gemalen en pompen). Als je dat op een natuurlijke manier aanpakt dan zorg je ervoor dat elke druppel die in Twente valt in de bodem komt. Daar zijn de beken cruciaal voor en dat kun je dan meteen combineren met toename van de biodiversiteit, CO₂ opslag, recreatie etc. Dus je verweeft functies en zorgt ervoor dat 1+1=3.

Op basis van deze vier hoofdkeuzes en de samenhang daartussen zijn de volgende vier perspectieven voor Overijssel geschetst: Geconcentreerd Overijssel, Zelfbewust Overijssel, Ontspannen Overijssel en Eigenwijs Overijssel (zie afbeelding 4.1). In de volgende paragrafen zijn per perspectief de (hoofd)ingrepen beschreven. Deze ingrepen vormen de basis voor de effectbeoordelingen.

Afbeelding 4.1 De vier perspectieven

In de effectbeoordeling van de perspectieven is uitgegaan van de ruimtelijke uitwerking van de perspectieven. De rol die de provincie inneemt en de wijze waarop de provincie sturing geeft aan de uitvoering van de Omgevingsvisie **kan** ook invloed hebben op het optreden van kansen en risico's, en op het behalen van doelen. Welke vorm van sturing het meest effectief is (in de perspectieven registreren of faciliteren), maakt geen onderdeel uit van de effectbeoordeling. In de uitwerking van de Omgevingsvisie én de Omgevingsverordening in OER fase 2 wordt meer duidelijk over het door de provincie gekozen instrumentarium. In OER fase 2 wordt de effectiviteit van sturing daarom beter in beeld gebracht.

4.2 Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Het perspectief Geconcentreerd Overijssel is als volgt opgebouwd:

- **technisch systeem:** het perspectief gaat uit van een technische maakbaarheid. De omstandigheden van bodem, water en mobiliteit kunnen aangepast worden aan functies en wensen;

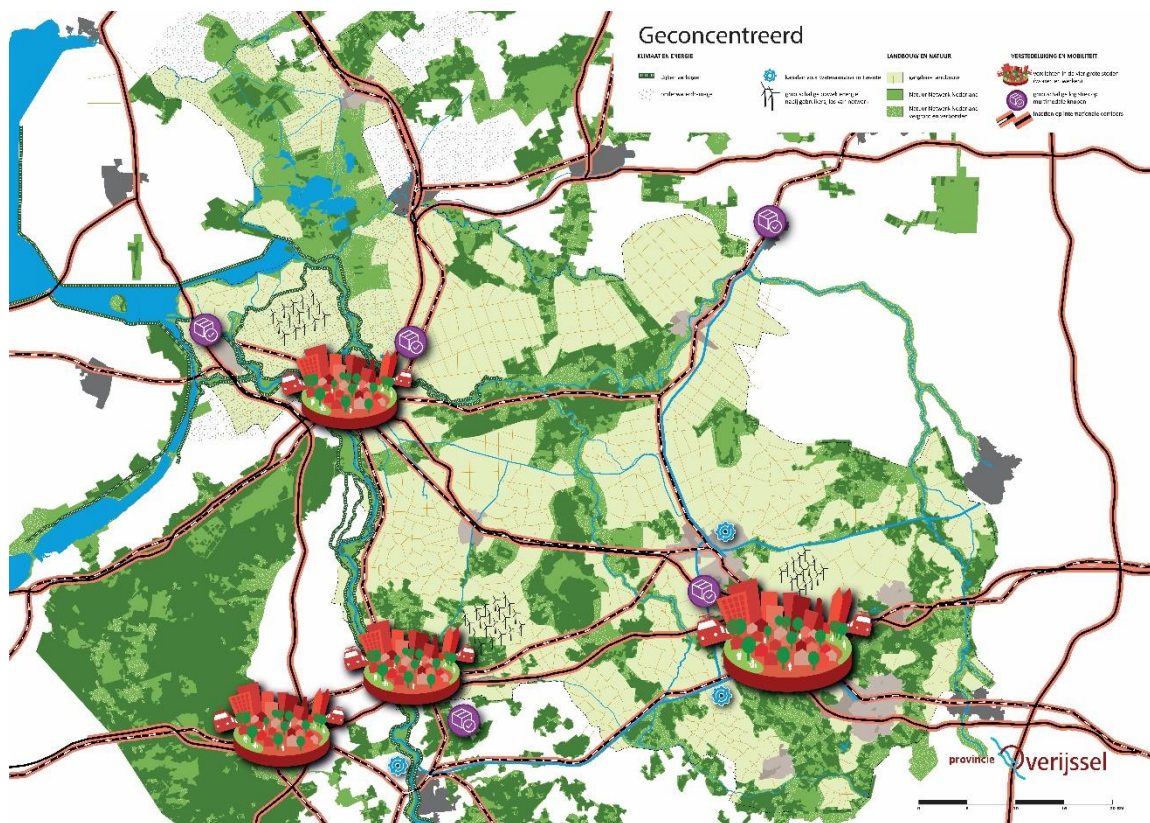
- *systeemoplossingen (en regisseren)*: de provincie draagt zorg voor de samenhangende bijdrage van initiatieven en projecten aan het grotere systeem. Oplossingen versterken elkaar en vormen een systeem. Er is ruimte voor maatschappelijk initiatief als dat bijdraagt aan de ambities van de provincie;
- *concentreren en inbreiden*: de provincie stuurt op concentratie van ontwikkeling rondom (internationale) corridors. Er ontstaan compacte steden, waarin ingezet wordt op herstructureren, intensiveren, verticale inbreiding en meervoudig ruimtegebruik. Er is een duidelijk verschil ontstaan tussen het stedelijk en landelijk gebied;
- *functies scheiden*: buiten de compacte steden, bestaan functies (zoals landbouw en natuur) naast elkaar. Er is geen sprake van functiemenging.

Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

- *wonen en werken*: verstedelijking concentreert zich aan de internationale corridors, dus in Enschede, Hengelo, Zwolle en Deventer. De grootschalige logistiek concentreert zich op multimodale knopen aan deze corridors. Er ontstaan compacte aantrekkelijke steden met stations, (inter)nationaal en regionaal, interessante culturele voorzieningen en buitengebied dichtbij. Door de sterke scheiding tussen grote steden, zoals Hengelo, Enschede, Almelo, Deventer en Zwolle, en platteland, raken de kleinere kernen wat achterop;
- *landbouw*: natuur en landbouw worden gescheiden. Grootschalige landbouw kan overal buiten NNN-netwerk. Door technische ingrepen wordt het bodem- en watersysteem aangepast en kan de grootschalige landbouw doorgezet worden. Zo worden in Twente de kanalen gebruikt als 'watermachine' om de droogte tegen te gaan. Hierdoor kan het huidig landgebruik worden voortgezet. Ook in de Kop van Overijssel wordt het bodem en het watersysteem aangepast door middel van technische ingrepen, waardoor landbouw mogelijk blijft;
- *natuur*: het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt verstevigd en robuust verbonden. Er worden bomen geplant voor CO₂-vastlegging;
- *energie*: energie opwekken gebeurt nabij deze corridors en op slechtere landbouwgronden. Het netwerk wordt aangepast om opgewekte energie bij de gebruikers te krijgen;
- *waterveiligheid*: langs rivieren worden dijken verhoogd om overstromingsrisico tegen te gaan.

Een verbeelding van perspectief Geconcentreerd Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.2.

Afbeelding 4.2 Verbeelding perspectief Geconcentreerd Overijssel

4.3 Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Het perspectief Zelfbewust Overijssel is als volgt opgebouwd:

- **natuurlijk systeem:** in dit perspectief woont, werkt en recreëert iedereen in harmonie met het natuurlijk systeem. De omstandigheden zijn leidend voor wat waar kan. Het natuurlijk systeem is de basis en 'functie volgt systeem';
- **systeemoplossingen (en regisseren):** binnen het natuurlijke systeem werkt de provincie aan een rigoureuze aanpak van grote transitie, met als uitgangspunt de veerkracht van het natuurlijk systeem. Oplossingen versterken elkaar en versterken de basis van het natuurlijk systeem;
- **concentreren en inbreiden:** de provincie stuurt op concentratie van ontwikkeling in de Daily Urban Systems (regio's waar belangrijkste dagelijkse verplaatsingen plaatsvinden). Binnen deze (compacte) stedelijke regio's wordt ingezet op herstructureren, intensiveren, verticale inbreiding en meervoudig ruimtegebruik;
- **functies verweven:** In zowel stedelijk als landelijk gebied wordt gezocht naar slimme combinaties en menging van functies. Zo zijn de klimaatopgaven verweven met oplossingen voor gebruik, waarbij geldt 'functie volgt systeem'.

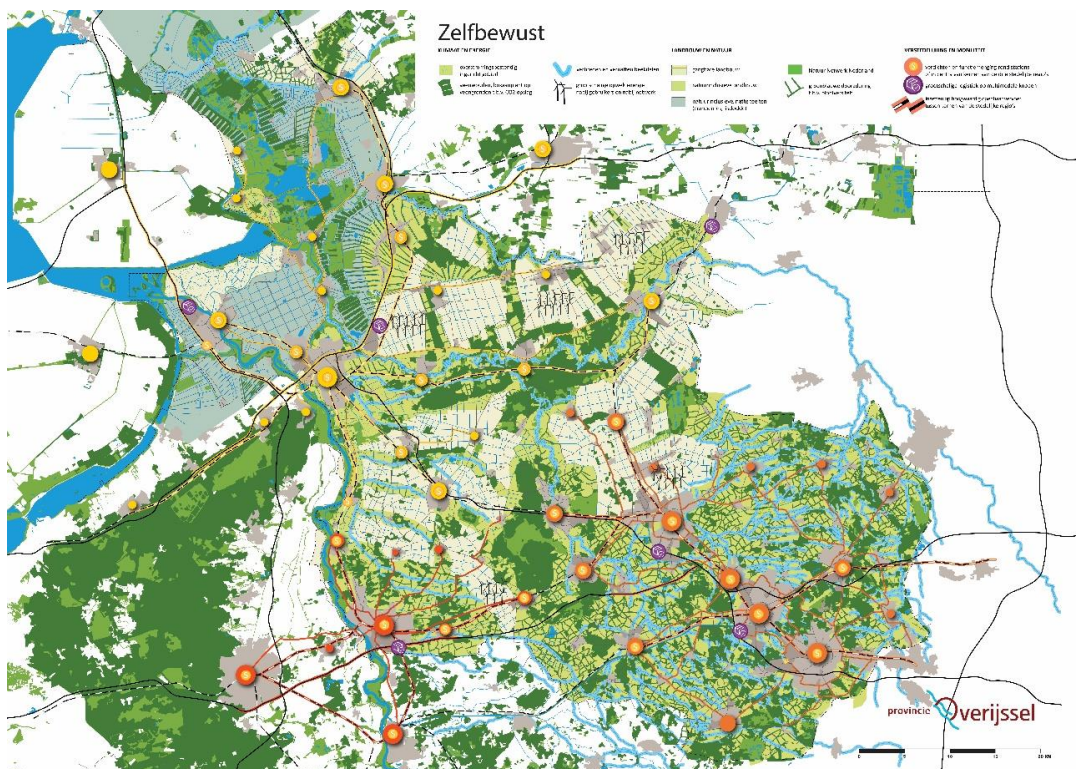
Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

- **wonen en werken:** het regionale OV-systeem vormt de basis; het leven speelt zich af in de Daily Urban Systems. Dit betekent geconcentreerde groei van de steden én de goed bereikbare dorpen. Hierin wordt onderscheid gemaakt in drie (functionele) stedelijke regio's: Zwolle, Twente en Cleantech Regio (Deventer en omgeving). Grootchalige logistiek wordt geclusterd op multimodale plekken: daar waar de ruimte is en waar de ideale omstandigheden zijn voor overslag (weg, water en spoor). Het voorzieningenniveau in dorpen is afhankelijk van de mate van maatschappelijk initiatief in die gebieden en de natuurlijke kansen die er zijn;
- **landbouw:** gangbare landbouw is geconcentreerd op plekken met gunstige omstandigheden. Ook wordt er gezocht naar slimme combinaties tussen natuur en landgebruik. Zo is er bijvoorbeeld ruimte voor natuurinclusieve landbouw. De provincie stelt duidelijke kaders waar de landbouw aan moet voldoen;

- **natuur**: er wordt gezocht naar slimme combinaties tussen natuur en landbouw en recreatie. Dit maakt combinaties mogelijk die bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit (groenblauwe dooradering) en mogelijkheden voor verbreden van landbouw (recreatie, zorg, energie). Het bodem- en watersysteem zijn bepalend voor mogelijkheden;
- **energie**: de provincie wijst locaties voor energieprojecten aan. Grootschalige opwekking vindt plaats nabij de gebruikers en is gekoppeld aan het bestaande netwerk. De energieprojecten worden zoveel mogelijk gecombineerd met klimaatopgaven (bijvoorbeeld windbossen);
- **waterveiligheid**: gebieden rond IJssel en Vecht worden overstroombestendig ingericht, de zogenaamde 'waterveiligheidslandschappen'.

Een verbeelding van perspectief Zelfbewust Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.3.

Afbeelding 4.3 Verbeelding perspectief Zelfbewust Overijssel

4.4 Perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Het perspectief Ontspannen Overijssel is als volgt opgebouwd:

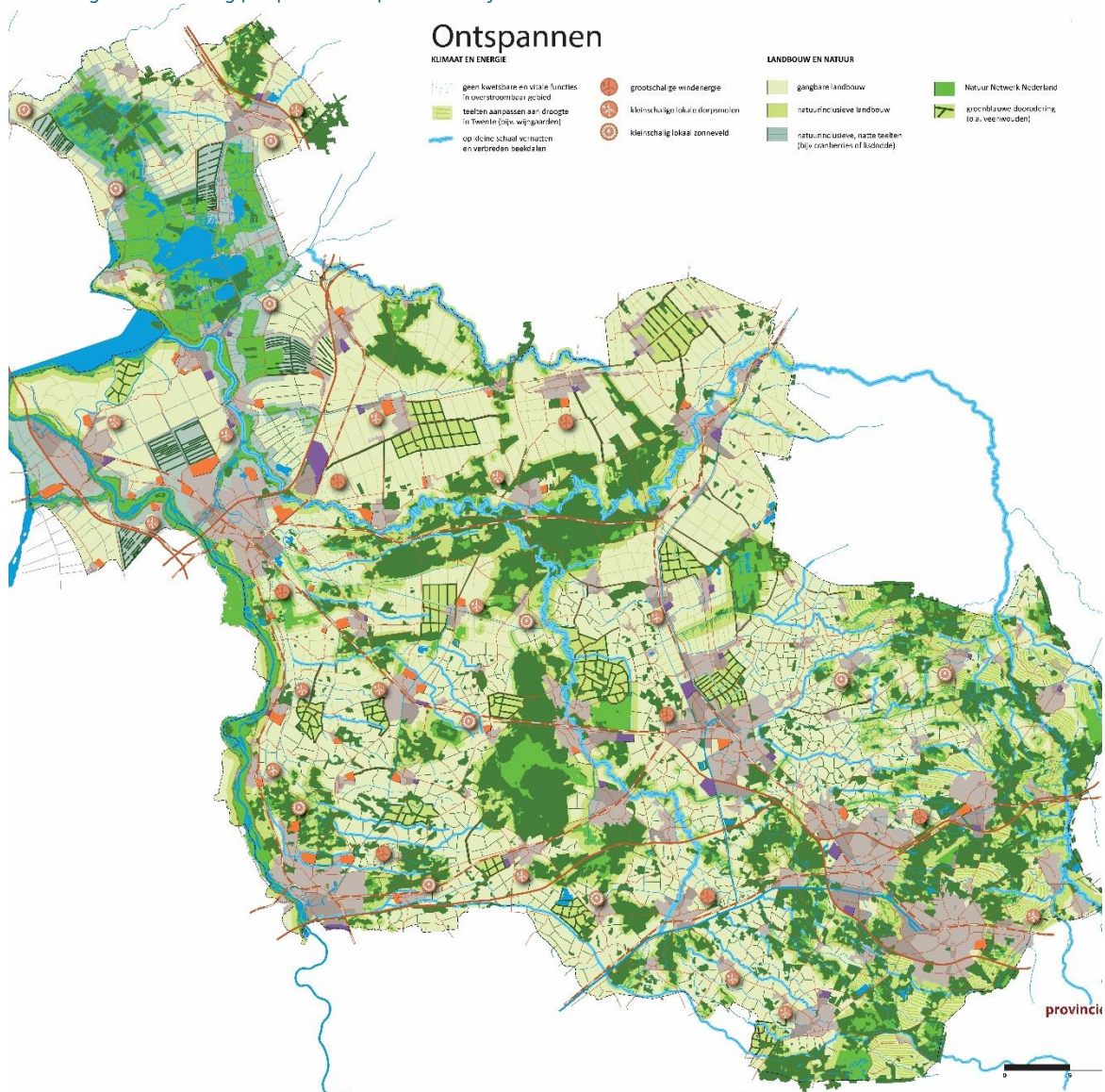
- **natuurlijk systeem**: de omstandigheden zijn leidend voor wat waar kan. Het natuurlijk systeem is de basis en 'functie volgt systeem';
- **deeloplossingen (en faciliteren)**: in dit perspectief staat de kracht van de lokale gemeenschap centraal. De provincie faciliteert het zelforganiserend vermogen van bewoners en bedrijven met als basis het regionale ecosysteem. Dit zijn veelal deeloplossingen die delen van de opgaven aanpakken;
- **spreiden en uitbreiden**: ontwikkelingen vinden verspreid plaats over Overijssel, op goed bereikbare plekken (rondom OV). Lokale overheden zijn aan zet om woningen en bedrijventerrein te realiseren, dit zal veelal gebeuren in uitbreiding van bestaande bebouwing en bestaande infrastructuur, de zogenaamde greenfields;
- **functies verweven**: in zowel stedelijk als landelijk gebied wordt gezocht naar slimme combinaties en menging van functies, bijvoorbeeld tussen landbouw en natuur.

Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

- **wonen en werken:** er wordt gebouwd op goed bereikbare plekken, verspreid over Overijssel, maar met name in West Overijssel. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het bestaande netwerk. Lokale netwerken nemen eigen initiatief en voorzien in basisbehoeften als voedsel en energie. Door geconcentreerde groei van steden en dorpen die goed bereikbaar zijn vanuit de omliggende dorpen, blijft het stedelijk en landelijk gebied in balans;
- **landbouw:** grootschalige landbouw komt in heel Overijssel voor. Verduurzaming van de landbouw is afhankelijk van individuele ondernemers. Dit gebeurt daarom niet altijd op de slimste plekken. Lokale initiatiefnemers in de Kop van Overijssel vernatten delen van het veenweidegebied om CO₂-uitstoot en bodemdaling tegen te gaan;
- **natuur:** de NNN-gebieden worden met kleinschalige groenblauwe dooradering verweven in het landschap. Rondom de NNN-gebieden zorgen kleinschalige bufferzones met natuurinclusieve landbouw voor het verhogen van de biodiversiteit, beperking van stikstofdepositie en vastlegging van CO₂-uitstoot;
- **energie:** lokale energiecorporaties nemen initiatief: energie wordt kleinschalig opgewekt op goedkope grond en aangesloten op bestaand netwerk;
- **waterveiligheid:** (vitale) functies worden weggehaald uit overstroombare gebieden of worden daarop aangepast, bijvoorbeeld door verhoging.

Een verbeelding van perspectief Ontspannen Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.4.

Afbeelding 4.4 Verbeelding perspectief Ontspannen Overijssel

4.5 Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Het perspectief Eigenwijs Overijssel is als volgt opgebouwd:

- *technisch systeem*: het perspectief past in het technisch systeem. Alles is maakbaar. De omstandigheden van bodem, water en mobiliteit kunnen aangepast worden aan functies en wensen. Nieuwste technieken worden ingezet om lokaal de natuurlijke omstandigheden aan te passen;
- *deeloplossingen (en faciliteren)*: in het perspectief Eigenwijs Overijssel staat de marktgeoriënteerde samenleving centraal, waarin bedrijven en maatschappelijke organisaties zichzelf organiseren om sociaal en economisch welvarend te zijn. Initiatieven en projecten worden vanaf onderop ondersteund. Dit zijn veelal deeloplossingen die delen van de opgaven aanpakken;
- *spreiden en uitbreiden*: er kan overal gebouwd worden; OV-bereikbaarheid is niet bepalend. Hierdoor wordt er gebouwd over de hele provincie. Lokale overheden zijn aan zet om woningen en bedrijventerrein te realiseren, dit zal veelal gebeuren in uitbreiding van bestaande bebouwing en bestaande infrastructuur, de zogenaamde greenfields;
- *functies scheiden*: in de hele provincie bestaan functies (zoals landbouw en natuur) naast elkaar. Ook in steden is meervoudig ruimtegebruik niet leidend; er is geen sprake van functiemenging.

Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

- *wonen en werken*: in dit perspectief kunnen ontwikkelingen overal; in steden, bestaande kernen, nieuwe ontwikkelingen en getransformeerde erven in het landelijk gebied. Ontwikkelingen rondom verstedelijking vinden verspreid over de hele provincie plaats. Er wordt gebruik gemaakt van het lokale wegennet, waardoor de lokale automobilititeit toeneemt. Het voorzieningenniveau is afhankelijk van lokale initiatieven en marktkansen;
- *landbouw*: natuur en landbouw worden gescheiden. Door technische ingrepen worden de omstandigheden aangepast en kan grootschalige landbouw worden doorgezet. Dit is ieders eigen verantwoordelijkheid. Verduurzaming van landbouw is afhankelijk van individuele ondernemers en marktontwikkeling en gebeurt daarom niet altijd op de slimste plekken. In de Kop van Overijssel wordt op kleinere schaal het bodem- en watersysteem aan lokale wensen aangepast. De bodemdaling en de CO₂-uitstoot neemt zeer beperkt af, dit wordt afgekocht met schadevergoedingen en carbon credits;
- *natuur*: rondom de steden worden natuur- en recreatiegebieden aangelegd. In die gebieden worden bomen geplant voor het vastleggen van CO₂;
- *energie*: de energietransitie wordt getrokken door lokale energiecorporaties, die verspreid kleinschalige oplossingen ontwikkelen op goedkope gronden en los van het netwerk;
- *waterveiligheid*: er wordt vertrouwd op de huidige dijken. Mocht het mis gaan, dan wordt schade afgekocht.

Een verbeelding van perspectief Eigenwijs Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.5.

[illegible]

EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de effectbeoordeling van de verschillende thema's uit het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Per thema is de beoordeling van de huidige situatie, autonome ontwikkeling en vier perspectieven opgenomen in een tabel. De perspectieven zijn als volgt aangegeven in de tabel: G (Geconcentreerd Overijssel), Z (Zelfbewust Overijssel), O (Ontspannen Overijssel), E (Eigenwijs Overijssel). Vervolgens zijn in dit hoofdstuk per thema de kansen en risico's samengevat. Voor een volledige toelichting van de effectbeoordeling wordt verwezen naar de thematische deelrapporten in de bijlage.

5.1 Milieukwaliteit en gezondheid

In tabel 5.1 staat de effectbeoordeling voor het thema Milieukwaliteit en gezondheid. Naast lucht, geluid, geur en licht heeft ook een aantal andere aspecten een raakvlak met gezondheidsbescherming en een relatie met ruimtelijk beleid uit de Nieuwe Omgevingsvisie. Het gaat daarbij om asbest en zoönosen. De provincie Overijssel heeft als doel om het verwijderen van asbestdaken verder te stimuleren om verdere verwerking en gezondheidsgevolgen hiervan te voorkomen. Daarnaast heeft de provincie tot doel om infectieziekten van dier op mens (zoönosen) zoveel mogelijk te voorkomen. Hiervoor is bijvoorbeeld al een geitenstop ingevoerd. Zowel asbest als zoönosen zijn geen standaard onderdeel van de beoordeling. De perspectieven onderscheiden zich nu niet op deze aspecten. In de verdere uitwerking van de Nieuwe Omgevingsvisie is het een aandachtspunt om rekening te houden met deze aspecten.

Tabel 5.1 Effectbeoordeling thema Milieukwaliteit en gezondheid

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
					G	Z	O	E
de omvang en samenstelling van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid	voldoen aan wettelijke normen voor luchtkwaliteit en geluid en streven naar verdere gezondheids-winst onder deze normen	redelijk	overwegend goed	kansen	++	+	0	0
				risico's	--	-	-	--
(ervaren) hinder door geur en licht	onbekend	overwegend goed	overwegend goed	kansen	++	++	+	0
				risico's	-	-	--	--

Milieugezondheidsrisico's door lucht en geluid

Uit tabel 5.1 blijkt dat *Geconcentreerd Overijssel* de grootste kansen met zich meebrengt voor een afname van milieugezondheidsrisico's (++). Het perspectief brengt in het landelijk gebied en in de kleinere kernen grote kansen met zich mee voor gezondheidswinst, door de concentratie en scheiding van functies in stedelijke gebieden en langs infrastructuur en door technische oplossingen voor de agrarische sector (andere stalsystemen). Dit perspectief kent echter lokaal ook grotere risico's door de extreme concentratie van functies en daarmee cumulatie van geluid en luchtverontreiniging (en mogelijke ervaren overlast) in de grote steden (waar de milieugezondheidsrisico's nu al hoog zijn), langs infrastructuur en bij energieclusters. Dit zal voornamelijk leiden tot grote risico's in Enschede, Almelo, Hengelo, Deventer en Zwolle (--). Vanwege de aanwezigheid van zowel grote kansen als grote risico's is het moeilijk te voorspellen in hoeverre beleidsdoelen van de provincie gehaald worden.

Ook *Eigenwijs Overijssel* brengt grote risico's met zich mee op toename van milieugezondheidsrisico's (--). Uitbreiding en spreiding los van bestaande structuren en netwerken overal in de provincie genereert meer wegverkeer en meer infrastructuur en ondermijnt de rentabiliteit van openbaar vervoer. Hierdoor neemt luchtverontreiniging en (ernstige) geluidsoverlast naar verwachting toe. Het perspectief bevat geen kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), waardoor er naar verwachting een verslechtering van de leefomgeving op het gebied van lucht en geluid zal optreden.

Zelfbewust Overijssel brengt beperkte kansen met zich mee voor de afname van milieugezondheidsrisico's in het landelijk gebied en in de kleinere kernen (+), vanwege concentratie van ruimtelijke ontwikkelingen in stedelijke regio's. Concentratie is in dit perspectief echter beperkter dan in Geconcentreerd Overijssel. Er bestaan beperkte risico's op lokale knelpunten (-), doordat activiteiten verspreider plaats vinden en verweven worden.

Tot slot brengt *Ontspannen Overijssel* niet tot nauwelijks kansen met zich mee voor de afname van milieugezondheidsrisico's op provinciaal niveau (0), door de kleinschaligheid en versnippering van activiteiten. Doordat activiteiten in dit perspectief verspreider plaatsvinden, verweven worden en omdat het initiatief van deze activiteiten op lokaal niveau ligt, zijn de risico's op sterke toenames van geluid en luchtverontreiniging op lokaal niveau ook beperkt (-).

Geur en Licht

Geconcentreerd Overijssel en *Zelfbewust Overijssel* bieden de grootste kansen op een afname van lichthinder en geuroverlast vanwege de nadruk op inbreiding (lichthinder) en een zekere mate van concentratie van (agrarische) functies (geuroverlast) (++). In beide perspectieven zijn er beperkte risico's op lokale toename van lichthinder door toenemende concentratie van verstedelijking in respectievelijk de grote steden (zoals Zwolle, Deventer, Hengelo, Enschede en Almelo) en de drie stedelijke regio's (Twente, Zwolle en Cleantech regio). Ook is er een beperkt risico op lokale toename van geurhinder binnen landbouwgebieden en verwevingsgebieden (enkel bij Zelfbewust Overijssel) (-).

Vanwege de spreiding en verweving van functies zijn de kansen bij *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* respectievelijk beperkt (+) of niet (0) aanwezig in vergelijking met de referentiesituatie. Beide perspectieven brengen grote risico's met zich mee voor toename van licht- en geurhinder in het landelijk gebied en in de kleine kernen (--), door de verspreide ontwikkeling van functies (industrie, landbouw, energie) en netwerken (wegverkeer).

5.2 Veiligheidsrisico's

In tabel 5.2 staat de effectbeoordeling voor het thema veiligheidsrisico's.

Tabel 5.2 Effectbeoordeling thema veiligheidsrisico's

Criterion	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
kans op en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en daarmee het overstromingsrisico)	het overstromingsrisico niet laten toenemen	matig	redelijk	kansen	++	++	+	0
				risico's	-	0	-	-
kans op en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten	de externe veiligheidsrisico's voor mens en samenleving zoveel mogelijk beperken	redelijk	redelijk	kansen	0	0	+	+
				risico's	-	-	-	--
kans op en gevolg van verkeersongevallen	bevorderen van de verkeersveiligheid voor alle verkeersdeelnemers in Overijssel, zodat iedereen elke dag veilig thuiskomt. Nul verkeersslachtoffers in 2050	matig	redelijk	kansen	++	+	+	0
				risico's	0	-	-	--

Overstromingen

Uit tabel 5.2 blijkt dat er zowel in *Geconcentreerd Overijssel* als *Zelfbewust Overijssel* grote kansen zijn om de veiligheidsrisico's op het gebied van overstromingen te verbeteren (++). In *Geconcentreerd Overijssel* neemt de kans op een overstroming af door (grootschalige) versterking van regionale keringen. Door inbreiding en concentratie van ruimtelijke ontwikkelingen blijft tevens ruimte over voor wateropvang en waterberging. Echter, in het geval er sprake is van een overstroming nemen lokaal de gevolgen toe, bijvoorbeeld in binnenstedelijke gebieden (zoals Deventer of Zwolle). Ook mag er gebouwd worden in risicogebieden. Hierdoor is er in dit perspectief ook sprake van beperkte risico's (-).

In *Zelfbewust Overijssel* wordt er niet gebouwd in (toekomstige) overloopgebieden. Door de inzet van overloopgebieden is de waterdiepte bij een overstroming lager dan in de referentiesituatie. Daarnaast mogen in dit perspectief regionale keringen bij hoogwater overlopen. Door beide maatregelen kunnen de (economische) gevolgen en kans op overlijden door een 'overstroming' verkleind worden (++). In dit perspectief zijn geen risico's voor verslechtering van het overstromingsrisico ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Tot slot brengen *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* beperkte risico's met zich mee (-). Doordat de maatregelen in deze perspectieven kleinschalig zijn, bestaat er een risico op een (teveel) versnipperde aanpak. Dit brengt onzekerheden met zich mee op het gebied van waterveiligheid, omdat eventuele problemen zo niet in het gehele stroomgebied worden aangepakt. Waar *Eigenwijs Overijssel* nauwelijks kansen bevat voor het verminderen van het overstromingsrisico (0), brengt *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee (+). Doordat (vitale) functies worden weggehaald en/of niet worden toegestaan in overstroombare gebieden, kunnen de gevolgen van overstromingen namelijk afnemen.

Milieurampen

Geen van de perspectieven biedt grote kansen voor het aspect milieurampen. *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* resulteren mogelijk in beperkte kansen (+), doordat er enkel kleinschalige bedrijventerreinen worden gerealiseerd, waardoor het risico op milieurampen beperkt blijft. Door spreiding van ontwikkelingen blijven tevens de gevolgen van milieurampen beperkt.

Geconcentreerd Overijssel en *Zelfbewust Overijssel* brengen beperkte risico's met zich mee. Door concentratie en inbreiding nemen de gevolgen bij een eventuele milieuramp toe (-). De grootste risico's zijn voorzien bij *Eigenwijs Overijssel* (--). In dit perspectief verschijnen bedrijventerreinen verspreid aan de rand van de bebouwde kom. Er is veel ruimte voor initiatieven van onderop, waardoor wonen, werken en mobiliteit mogelijk niet met elkaar worden afgestemd. Hierdoor bestaat er een groot risico op toename van risicovolle bedrijven dicht(er)bij bebouwing. Daardoor kunnen de gevolgen van milieurampen toenemen. Voor regionale én lokale overheden vormt dit daarom een belangrijk aandachtspunt waar een sturend of toetsend beleid op nodig is. Ook in *Ontspannen Overijssel* kunnen de gevolgen toenemen, doordat bedrijven enkel aansluitend op de bebouwde kom worden afgestemd. In dit perspectief worden functies wel afgestemd (-).

Verkeersveiligheid

Geconcentreerd Overijssel biedt de grootste kansen voor de verbetering van de verkeersveiligheid in Overijssel (++). In dit perspectief is er sprake van ruimtelijke concentratie in grote steden, zoals Zwolle, Deventer, Enschede, Almelo en Hengelo. Binnen deze steden hoeven bewoners én bezoekers vaak minder afstand af te leggen door concentratie van functies. Daarnaast vindt er in binnenstedelijke gebieden een toename plaats van langzaam verkeer (fiets en OV), en afname van automobilititeit. Aangezien de meeste verkeersslachtoffers vallen bij 50 km/uur-wegen binnen de bebouwde kom, biedt concentratie en verandering in gebruik van modaliteiten kansen voor afname van verkeersslachtoffers en verbetering van de verkeersveiligheid. In dit perspectief zijn nauwelijks risico's voor verslechtering van de verkeersveiligheid ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Binnen het criterium verkeersveiligheid zijn de grootste risico's voorzien bij *Eigenwijs Overijssel*. In dit perspectief leidt spreiding van activiteiten, los van het bestaande OV-netwerk, ertoe dat het aantal verkeersbewegingen, met name autoverkeer, toeneemt. Mogelijk neemt het verkeer op de relatief onveilige 80 km/uur-wegen in buitengebieden ook toe. Hierdoor neemt de kans op verkeersongevallen toe (--). Er zijn nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0); daarom zijn er in dit perspectief grote knelpunten voorzien voor het gestelde doel 'bevorderen van de verkeersveiligheid en een afname van verkeersslachtoffers'.

Tot slot brengen *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* zowel beperkte kansen als beperkte risico's met zich mee. Enerzijds kan de verkeersveiligheid worden bevorderd door investeringen in het OV en stimulans van het gebruik hiervan (+). Ook neemt in *Zelfbewust Overijssel* het aandeel langzaam verkeer toe door verdere verstedelijking. Anderzijds leidt een spreiding van functies (in *Zelfbewust Overijssel* buiten de stedelijke regio's) voor meer verkeersbewegingen en automobilititeit, waardoor de kans op ongevallen in een groot deel van de provincie toeneemt (-).

5.3 Klimaatadaptatie

In tabel 5.3 staat de effectbeoordeling voor het thema Klimaatadaptatie.

Tabel 5.3 Effectbeoordeling thema Klimaatadaptatie

Criterion	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
intensiteit en periode van droogte	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	matig	slecht	kansen	+	++	+	+
				risico's	-	0	-	--
intensiteit en periode van hitte		matig	slecht	kansen	0	0	+	+
				risico's	-	-	0	0
kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast		redelijk	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	-	-	-	--

Droogte

Uit tabel 5.3 blijkt dat perspectief *Zelfbewust Overijssel* grote kansen biedt om de knelpunten in de referentiesituatie tegen te gaan (++) . Waar er in de referentiesituatie geen concrete uitvoeringsmaatregelen voorhanden zijn om de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan, zijn deze wel opgenomen in Zelfbewust Overijssel. Zo zorgt het vergroten van de sponswerking en vernatten van beekdalen ervoor dat er meer water wordt vastgehouden en infiltreert, waardoor droogte vermindert. Ook bij het inrichten van landgebruik wordt op grote schaal ingezet op het vasthouden van water. Een aandachtspunt voor het uitvoeren van grootschalige maatregelen is het op de juiste manier meenemen van belanghebbenden om te voorkomen dat de maatregelen resulteren in weerstand en afnemend draagvlak. Er zijn geen risico's voorzien ten opzichte van de referentiesituatie (0), waardoor dit perspectief veel kansen heeft op de afname van de intensiteit en duur van droogteperioden.

Eigenwijs Overijssel brengt juist veel risico's met zich mee voor de toename van droogte (--). Doordat ruimtelijke ontwikkeling verspreid over de provincie plaatsvindt, is het waarschijnlijk dat meer bebouwing op de plek van groen komt. Hierdoor kan minder water infiltreren, waardoor er minder water beschikbaar is in tijden van watertekorten, resulterend in droogte. Maatregelen zullen vooral lokaal en kleinschalig zijn. Door deze versnippering is het onzeker is of droogte in de gehele waterketen wordt opgelost.

Tot slot zijn er in de perspectieven *Geconcentreerd Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* zowel beperkte kansen als risico's aanwezig. In *Geconcentreerd Overijssel* zijn er beperkte kansen voor het tegengaan van droogte doordat kanalen worden ingezet als watermachine, waarmee water zo hoog mogelijk in het systeem opgeslagen wordt (+). Toenemende verharding in steden en mogelijk onvoldoende effectieve maatregelen op zandgronden brengen ook beperkte risico's met zich mee (-). In *Ontspannen Overijssel* kan droogte worden tegengegaan door het vergroten van sponswerking en vernatten van beekdalen en aansluiting op het natuurlijk systeem (+). Echter, doordat maatregelen kleinschalig zijn bestaat er een risico op een (teveel) versnipperde aanpak (-).

Hitte

Ook bij het criterium hitte zijn er in de referentiesituatie mogelijk veel knelpunten in het tegengaan van hittestress, doordat onvoldoende maatregelen voorhanden zijn. Het is daarom opvallend dat in geen van de vier perspectieven concrete maatregelen zijn uitgewerkt die **grote** kansen bieden om hittestress tegen te gaan. De perspectieven *Zelfbewust Overijssel* en *Geconcentreerd Overijssel* brengen door verdichting en verharding van steden zelfs een beperkt risico op de toename van hittestress met zich mee (-). Bosaanplant of groene buffers rondom het stedelijk gebieden hebben vanwege de afstand slechts een beperkt effect op afname van hittestress.

Vanwege de slechte situatie in de referentiesituatie, worden beleidsdoelen aangaande hitte(stress) hierdoor mogelijk niet gehaald en kan de staat van de leefomgeving mogelijk zelfs verslechteren in de toekomst. Dit is een aandachtspunt.

De perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* bieden wel beperkte kansen voor de afname van hittestress. In deze perspectieven wordt bebouwing gespreid over de provincie. Hierdoor wonen mensen meer in het groen. Ook neemt concentratie en verharding in de steden mogelijk af, waardoor hittestress in steden kan afnemen. Naast deze kansen zijn geen grote risico's verwacht ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Wateroverlast

Uit stresstesten blijkt dat meerdere plekken in de provincie een verhoogde kans hebben op overstromingen. Er zijn echter nog geen concrete uitvoeringsmaatregelen voor handen om de gevolgen van wateroverlast tegen te gaan. Het is daarom een aandachtspunt dat perspectief *Eigenwijs Overijssel* mogelijk grote risico's met zich meebrengt op het gebied van wateroverlast (--). In dit perspectief wordt uitgegaan van lokale, kleinschalige (technische) oplossingen. Het risico bestaat dat dit leidt tot een versnippering van oplossingen op watersysteemniveau. Mogelijk resulteren de maatregelen op één plek in het watersysteem elders zelfs in een toename van overlast door piekbelasting bij hevige regenval. Daarnaast blijft er door een toename van verspreide ruimteclaims en verspreide verharding in de hele provincie minder ruimte over voor water, waardoor wateroverlast mogelijk toeneemt. Alhoewel er in dit perspectief ook beperkte kansen zijn (+), is het vanwege het abstractieniveau van de Omgevingsvisie én de matige referentiesituatie niet met zekerheid te zeggen dat de gestelde beleidsdoelen gehaald worden.

Perspectief *Zelfbewust Overijssel* biedt daarentegen wel grote kansen voor het voorkomen van wateroverlast en/of het beperken van gevolgen (++). In dit perspectief wordt het land ingericht op waterberging. Doordat de sponswerking wordt vergroot en water voldoende ruimte krijgt in de gebouwde omgeving, neemt de kans op wateroverlast en de gevolgen daarvan af ten opzichte van de referentiesituatie. Echter, door verdere versterking in de stedelijke regio's als gevolg van inbreiding, is er ook een beperkt risico op toename van wateroverlast (-).

Tot slot zijn er zowel in *Geconcentreerd Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen en risico's aanwezig. Zo zijn er in *Geconcentreerd Overijssel* kansen voor het tegengaan van wateroverlast, door inzet op technische beheersmaatregelen en systematische aanpak van wateroverlast in gehele stroomgebieden (+). Door verdere versterking van steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle is er ook sprake van een beperkt risico op toename van wateroverlast (-). In *Ontspannen Overijssel* zijn er beperkte kansen door de vergroting van sponswerking en aanpassing landgebruik (+). Ook is er mogelijk een groter draagvlak voor bottom-up initiatieven. Het risico bestaat echter dat de kleinschaligheid van deze oplossingen vooral zal leiden tot een versnippering van maatregelen. Door versnippering is het mogelijk dat maatregelen een (te) beperkt effect hebben.

5.4 Energietransitie

In tabel 5.4 staat de effectbeoordeling voor het thema Energietransitie.

Tabel 5.4 Effectbeoordeling thema Energietransitie

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
emissie en vastlegging van broeikasgassen	-10 % uitstoot veenweidegebieden, verder is er geen vastgesteld doel.	matig	matig	kansen	+	++	+	0

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
	Doel van OER: bepalen in welke mate Overijssel bijdraagt aan de nationale doelstelling			risico's	0	0	--	--
aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie	de energiebehoefte komt in 2023 voor 20 % uit hernieuwbare energie. In 2050 is Overijssel klimaatneutraal	matig	matig	kansen	++	++	0	+
				risico's	0	0	--	--

Emissie van broeikasgassen

Uit tabel 5.4 blijkt dat perspectief *Zelfbewust Overijssel* van de perspectieven de grootste kansen met zich meebrengt om de uitstoot van broeikasgassen terug te brengen (++) . In dit perspectief is er een grote kans op het verminderen van emissies, doordat ingezet wordt op compacte stedelijke regio's (stedelijke regio's stoten minder CO₂-equivalenten uit) en alternatieve vormen van landbouw en landgebruik. Ook wordt het gebruik van het OV in dit perspectief gestimuleerd en biedt de grootschalige opwek van duurzame stroom kansen voor emissiereductie van broeikasgassen in de elektriciteitssector zelf. Het perspectief brengt niet tot nauwelijks risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Daarentegen brengen de perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* grote risico's met zich mee ten aanzien van dit criterium (--). In beide perspectieven is er sprake van een verspreiding van initiatieven over de provincie. Initiatieven die plaatsvinden zijn kleinschalig, waardoor er risico is op versnippering van initiatieven. De kleinschaligheid van de initiatieven kunnen enerzijds mogelijk rekenen op meer draagvlak, maar zijn anderzijds ook kwetsbaar in hun efficiëntie. Hierdoor bestaat er een risico dat doelen in *Ontspannen Overijssel* niet worden gehaald. In *Eigenwijs Overijssel* wordt broeikasgasreductie bovendien niet gestimuleerd, doordat de overheid inzet op CO₂-afkoop. Ook zijn er in dit perspectief niet tot nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie. Daarom zijn er in dit perspectief knelpunten voor het behalen van de provinciale reductiedoelstellingen en de bijdrage van de provincie Overijssel aan de nationale doelstellingen.

Tot slot brengt *Geconcentreerd Overijssel* beperkte kansen met zich mee door inzet op compacte steden (+). Er zijn niet tot nauwelijks risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Aandeel en hoeveelheid hernieuwbare energie

In de provincie Overijssel liggen twee RES-regio's met elk een eigen beleid en ambitie: West Overijssel en Twente. De gezamenlijke ambitie van de Overijsselse RES-regio's (West Overijssel en Twente) bedraagt 3,3 TWh hernieuwbare elektriciteit in 2030. Deze doelen voor de opwek van hernieuwbare energie zijn in dit OER meegenomen in de huidige situatie en autonome ontwikkeling. De concrete ruimtelijke inpassing van deze doelen is nog niet vastgelegd, en maakt daarom geen onderdeel uit van de huidige situatie of autonome ontwikkeling.

Geconcentreerd Overijssel en *Zelfbewust Overijssel* brengen grote kansen met zich mee voor de grootschalige opwek van hernieuwbare energie (++), door de inzet op grootschalige, geclusterde en gecoördineerde energie-opwek. Hierdoor wordt de kans op een efficiënte en grootschalige energietransitie verhoogd. Clustering van grootschalige energie-opwek biedt bovendien kansen voor efficiënt gebruik van de netaansluitingen. De risico's zijn in *Geconcentreerd Overijssel* en *Zelfbewust Overijssel* niet duidelijk groter dan in de referentiesituatie (0). Een kanttekening bij deze perspectieven is dat er lokaal slechts beperkt

meege profiteerd kan worden in de energietransitie. In het geval van een te sterk top-down beleid zou een tekort aan draagvlak kunnen resulteren in vertraging van de aanleg van nieuwe initiatieven.

Ontspannen Overijssel en *Eigenwijs Overijssel* brengen grote risico's met zich mee ten aanzien van gestelde doelen op het gebied van hernieuwbare energie (--). In deze perspectieven zijn energie-initiatieven kleinschalig en ze vinden versnipperd over de provincie plaats. Kleinschalige initiatieven kunnen mogelijk rekenen op draagvlak, maar zijn ook kwetsbaar in hun efficiëntie (onder andere continuïteit, schaalvergroting, juiste locaties). Door de versnippering van initiatieven bestaat er het risico dat de bijdrage aan groei van hernieuwbare energie mogelijk beperkt blijft. Ook vinden in deze perspectieven ruimtelijk-economische ontwikkelingen verspreid over de provincie plaats, waardoor er netto minder ruimte over blijft voor (extra) opwek van hernieuwbare energie. In *Ontspannen Overijssel* zijn er nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0). In *Eigenwijs Overijssel* zijn beperkt kansen door mogelijke technologische ontwikkelingen die opwek kunnen versnellen/verbeteren (+).

5.5 Natuurlijke hulpbronnen

In tabel 5.5 staat de effectbeoordeling voor het thema Natuurlijke hulpbronnen.

Tabel 5.5 Effectbeoordeling thema Natuurlijke hulpbronnen

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
volume en kwaliteit van voorraad minerale en fossiele hulpbronnen	duurzaam gebruik van de diepe ondergrond, met aanvaardbare en beheersbare risico's	redelijk	slecht	kansen	0	+	+	0
				risico's	0	0	-	-
kans op het sluiten van grondstofkringlopen	het sluiten van de grondstofkringlopen	matig	redelijk	kansen	+	++	+	+
				risico's	-	-	--	--

Minerale en fossiele hulpbronnen

In de referentiesituatie is een afname van exploitatie van mineralen en fossiele hulpbronnen nog niet in zicht. De provincie heeft echter beperkt sturing op dit thema; de exploitatie van fossiele hulpbronnen, mineralen en grondstoffen wordt landelijk geregeld via het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Deze beperkte sturingsmogelijkheid komt ook terug in de perspectieven. Geen enkel perspectief bevat grote kansen (++) of grote risico's (--) ten aanzien van dit criterium. *Geconcentreerd Overijssel* brengt geen kansen en risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0).

De perspectieven *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* brengen wel beperkte kansen (+) met zich mee voor duurzaam(er) gebruik van grondstoffen, doordat voor de winning van zand en klei meer rekening gehouden wordt met het natuurlijk systeem. Zo kan de grondstoffenvraag verlicht worden en/of lokaal opgelost worden. Het is een aandachtspunt dat perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* beperkte risico's met zich meebrengen: door toename van (woning)bouw neemt de vraag naar grondstoffen toe. Door spreiding van functies zijn tevens extra grondstoffen nodig (-).

Grondstoffenkringloop (circulariteit)

Uit tabel 5.5 blijkt dat perspectief *Zelfbewust Overijssel* de grootste kansen met zich meebrengt voor het sluiten van grondstofkringlopen (++) . In dit perspectief wordt grootschalig ingezet op verbrede landbouw, verkorten van ketens/werken op lokale schaal en compacte steden. Deze systeemverandering in de

landbouw en slimme functiecombinaties resulteren mogelijk in grote kansen voor het sluiten van grondstofkringlopen. Echter, doelen op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie en infrastructuur en het grondstoffengebruik dat nodig is voor aanleg ervan, zit sluiten van grondstofkringlopen mogelijk in de weg (-).

In de perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is er een groot risico dat lokale/kleinschalige initiatieven zorgen voor een versnipperde aanpak, waardoor vraag en aanbod niet aansluiten bij grondstoffen die benodigd zijn voor realisatie van de provinciale doelen op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie en infrastructuur (--). Daar staat tegenover dat deze lokale aanpak wel beperkte kansen (+) biedt voor het sluiten van grondstofkringlopen op lokale schaal, zoals het gebruik van mest voor bodemvruchtbaarheid en inzet op korte voedselketens.

Tot slot brengen onder andere compacte steden in *Geconcentreerd Overijssel* beperkte kansen voor het sluiten van grondstofkringlopen (+). Echter, doelen op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie en infrastructuur en het grondstoffengebruik dat nodig is voor aanleg ervan, zit sluiten van grondstofkringlopen mogelijk in de weg (-).

5.6 Natuurlijke systemen

In tabel 5.6 (op de volgende pagina) staat de effectbeoordeling voor het thema Natuurlijke systemen.

Tabel 5.6 Effectbeoordeling thema Natuurlijke systemen

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven						
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E		
kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting, bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid	een vitale bodem voor toekomstige generaties en zorgvuldig beheer van bodem en ondergrond	redelijk	redelijk	kansen	+	++	+	0		
				risico's	-	0	0	0		
	bodemdaling		een mate van bodemdaling die (huidige en toekomstige) functies en gebruik van het gebied niet belemmeren of niet leiden tot groeiende beheerkosten	redelijk	matig	kansen	+	++	+	0
						risico's	0	0	0	0
oppervlakte-waterkwaliteit	voldoen aan KRW-doelstellingen: verbetering oppervlaktewaterkwaliteit	redelijk	redelijk	kansen	0	+	0	0		
				risico's	-	0	0	-		
grondwaterkwaliteit	voldoen aan KRW-doelstellingen: verbetering grondwaterkwaliteit	redelijk	redelijk	kansen	0	+	0	0		
				risico's	-	0	0	-		
oppervlakte-waterkwantiteit	voldoende water aanwezig in ondergrond voor natuur, landbouw en drinkwater	matig	slecht	kansen	0	+	+	+		
				risico's	-	0	-	-		
grondwaterkwantiteit	idem	matig	slecht	kansen	0	+	+	+		
				risico's	--	0	-	-		

Kwaliteit van het natuurlijke systeem van bodem en ondergrond

Uit tabel 5.6 blijkt dat *Zelfbewust Overijssel* grote kansen met zich meebrengt ten behoeve van de kwaliteit van bodem en ondergrond (++). In dit perspectief wordt door grootschalige aanpassing van landgebruik en grootschalige toepassing van natuurinclusieve landbouwmethoden verdere bodemverdichting in een groot deel van de provincie voorkomen. Door omschakeling naar natuurinclusieve landbouw wordt aangesloten bij het natuurlijke systeem van bodem en ondergrond (functie volgt peil). Hierdoor neemt de bodemvruchtbaarheid waarschijnlijk toe. Een kanttekening hierbij is dat in het geval van een te sterk top-down beleid een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren in vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden. Tot slot worden in dit perspectief bodemverontreinigingen waarschijnlijk op grote schaal aangepakt door verdere verstedelijking. Deze stedelijke concentratie is wijder verspreid dan in het perspectief Geconcentreerd Overijssel (+), waardoor bodemverontreinigingen in het perspectief Zelfbewust Overijssel het meest worden aangepakt.

Binnen *Geconcentreerd Overijssel* wordt grootschalige intensieve landbouw verder gestimuleerd, waarbij zware machines de bodem verder verdichten en de vruchtbaarheid van de bodem verder aantasten. Dit brengt een beperkt risico met zich mee op verdere afname van de kwaliteit van de landbouwgrond voor toekomstig gebruik (-).

De perspectieven *Zelfbewust Overijssel*, *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* leiden niet tot grote risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0). *Eigenwijs Overijssel* leidt waarschijnlijk ook niet tot grote kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), doordat dit perspectief met name uitgaat van maakbaarheid en technologische oplossingen. Implementatie van maatregelen gebeurt op kleinschalig niveau en gaat uit van eigen initiatief. Door onzekerheid over de werking van technologische oplossingen en versnippering van maatregelen, is het onzeker wat de effecten van dit perspectief daadwerkelijk zullen zijn op bodem en ondergrond.

Tot slot brengt *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee, doordat het aanpassen van de teelt aan natuurlijke omstandigheden, lokaal een positief effect heeft op verdichting en bodemvruchtbaarheid (+).

Bodemdaling

In de referentiesituatie is de situatie van bodemdaling in de provincie als matig beoordeeld, onder andere doordat het waterpeil veelal wordt afgestemd op de gebruiksfunctie. *Zelfbewust Overijssel* biedt grote kansen om bodemdaling, met name in de Kop van Overijssel, te voorkomen door het toepassen van ander landgebruik (++). Hierbij wordt op grote schaal ingezet op het volgen van het natuurlijk systeem, waarbij geldt 'functie volgt peil'. Een kanttekening hierbij is dat in het geval van een te sterk top-down beleid een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren in vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden.

In geen van de perspectieven is sprake van een toename van de risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0). In *Eigenwijs Overijssel* zijn er bovendien ook geen kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0). *Geconcentreerd Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* brengen beide beperkte kansen met zich mee (+). In *Geconcentreerd Overijssel* kan de bodemdaling afhankelijk van de bodemdaling gemiddeld 50 % verminderen door een combinatie van onderwaterdrainage en peilverhoging. In *Ontspannen Overijssel* kan bodemdaling op lokale schaal aangepakt worden door lokale initiatieven voor het vernatten van veenweidegebied in de Kop van Overijssel. Een grootschalige verandering op provinciaal niveau blijft echter uit.

Geen van de perspectieven bevat een uitwerking voor omgang met bodemdaling ten noorden van Almelo. Het is niet bekend in hoeverre hier dus sprake is van kansen en/of risico's. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

Oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit

Uit tabel 5.6 blijkt dat geen van de perspectieven grote kansen óf grote risico's met zich meebrengen. Wel brengt *Zelfbewust Overijssel* beperkte kansen met zich mee voor het verbeteren van de waterkwaliteit, door een sterke toename van natuurinclusieve landbouw waarbij minder bestrijdingsmiddelen en meststoffen worden gebruikt. Ook krijgen grond- en oppervlaktewatersystemen een nadrukkelijker rol bij nieuwe

initiatieven, doordat steeds meer 'functie volgt peil' wordt toegepast (+). Een kanttekening hierbij is dat in het geval van een te sterk top-down beleid een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren in vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden.

In de perspectieven *Geconcentreerd Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is intensieve landbouw in een groot deel van de provincie aanwezig, wat een toenemende negatieve impact op de waterkwaliteit kan hebben. Technische oplossingen kunnen deze impact kleiner maken, maar de werking is nog onzeker (-).

Ontspannen Overijssel brengt geen kansen of risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). Hierdoor kunnen knelpunten uit de referentiesituatie blijven bestaan.

Oppervlaktewater- en grondwaterkwantiteit

Uit tabel 5.6 blijkt dat geen van de perspectieven grote kansen met zich meebrengen ter verbetering van de oppervlaktewater- en grondwaterkwantiteit. Alhoewel er beperkte kansen aanwezig zijn, kan vanwege het abstractieniveau van de uitwerking van de perspectieven én de slechte uitgangssituatie niet met zekerheid gesteld worden dat gestelde KRW-doelen gehaald worden.

In *Geconcentreerd Overijssel* wordt de grondwatervoorraad mogelijk zelfs verder onder druk gezet (--), als gevolg van voortzetting van de intensieve landbouw en de lokaal sterk toenemende watervraag als gevolg van sterke concentratie van verstedelijking. Hierdoor is mogelijk een herverdeling van drinkwaterwinningen nodig. Ook is het in dit perspectief niet zeker of er wel voldoende water kan worden aangevoerd door de Twentekanalen om de hoger gelegen zandgronden van voldoende water te voorzien, dit is afhankelijk van de toekomstige waterstand in de IJssel en de capaciteit van tussenliggende gemalen en kanalen. Dit vormt daarmee geen structurele oplossingen voor de droogteproblematiek. Aangezien er in dit perspectief geen kansen aanwezig zijn ten opzichte van de referentiesituatie (0), worden gestelde doelen mogelijk niet gehaald en kan dit perspectief leiden tot verslechtering van de oppervlaktewater- en grondwaterkwantiteit.

In de perspectieven *Zelfbewust Overijssel*, *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* zijn wel beperkte kansen aanwezig om grond- en oppervlaktewaterkwantiteit te verbeteren (+). In *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* kan waterkwantiteit verbeteren doordat aansluiting van landbouw bij natuurlijke omstandigheden resulteert in kleinere watervraag. In Twente worden gericht maatregelen getroffen om droogte tegen te gaan. In *Eigenwijs Overijssel* wordt op lokale schaal water vastgehouden door oplossingen zoals stuwtjes of skippyballen. Hierdoor neemt de grondwatervoorraad toe en is er in droge periodes een grotere bron waaruit kwelafhankelijke beken en wateren hun water krijgen.

5.7 Natuur

In tabel 5.7 staat de effectbeoordeling voor het thema Natuur. Op basis van de effectbeoordeling van de vier perspectieven is nog niet met zekerheid te zeggen dat de Nieuwe Omgevingsvisie kaders stelt aan activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden. Daarom zullen de effecten op Natura 2000-gebieden en bijbehorende soorten in beeld worden gebracht in een Passende Beoordeling bij de uitwerking van het Voorkeurspakket van beleidsopties in OER fase 2.

Tabel 5.7 Effectbeoordeling thema Natuur

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
staat van de biodiversiteit	condities voor planten- en diersoorten op orde	slecht	slecht	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	0	-	-

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
areaal en kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000-gebieden	behoud en versterking van de kwaliteit van natuur en een samenhangend netwerk van natuurgebieden	slecht	matig	kansen	++	++	+	+
				risico's	--	-	--	- -

Staat van de biodiversiteit

De referentiesituatie is als slecht beoordeeld, vanwege de achteruitgang van biodiversiteit buiten natuurgebieden. Aan de afname van de biodiversiteit liggen structurele problemen zoals vermessing, verzuring, verdroging en versnippering ten grondslag. Door toenemende ruimteclaims en schaalvergroting in de landbouw verdwijnen belangrijke landschapselementen, zoals kleine groene elementen in steden, en houtwallen en sloten in het buitengebied.

In perspectief *Zelfbewust Overijssel* wordt grootschalig ingezet op natuurinclusieve landbouw, het vernatten van beekdalen en de aanleg van natuurverbindingen. Het bodem- en watersysteem zijn daarin leidend. Dit brengt van alle perspectieven de grootste kansen met zich mee om de staat van de biodiversiteit te verbeteren (++) . Echter, door een verdere toename van ruimtebeslag in en rondom stedelijke regio's (voor onder andere wonen, werken, energie) kan de biodiversiteit in deze gebieden nog verder afnemen. Daarnaast is het een aandachtspunt dat wanneer draagvlak bij de belangrijkste stakeholders (onder andere landbouw) ten aanzien van natuurinclusieve landbouw en andere vergroenende maatregelen ontbreekt, doelstellingen mogelijk niet of slechts gedeeltelijk worden gehaald. Deze risico's zijn echter niet significant ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Ook in *Ontspannen Overijssel* wordt ingezet op natuurinclusieve landbouw en natuurverbindingen, zij het op kleine schaal en meer verspreid over de provincie (+). Er wordt vooral gezocht naar lokale maatregelen, wat de ontwikkeling van robuuste natuur in de hand kan werken. De spreiding van functies kan daarnaast leiden tot toenemende versnippering van natuur en, als gevolg van grotere ruimteclaims verspreid in de provincie, een lokale afname van biodiversiteit (-).

Het perspectief *Geconcentreerd Overijssel* brengt beperkte kansen met zich mee, bijvoorbeeld bij de aanleg van bufferzones rondom beschermde natuurgebieden en aanplant van bossen (+). Tegelijkertijd zijn de risico's van dit perspectief groot (--). Strikte functiescheiding van stedelijk gebied, natuur en (hoogproductieve) landbouw kan zorgen voor biodiversiteitsarme gebieden en (verdere) versnippering. Daarnaast kan het toestaan van grootschalige landbouw buiten Natuur Netwerk Nederland (NNN)-gebieden leiden tot een verdere afname van landschapselementen en biodiversiteit in het landelijk gebied en kunnen milieucondities die nodig zijn om soorten in stand te houden afnemen.

Ook bij het perspectief *Eigenwijs Overijssel* zijn de kansen beperkt (+). Kansen ontstaan met name door de aanleg van natuur- en recreatiegebieden rond steden. De risico's op verdere afname van de biodiversiteit bij dit perspectief zijn groot (--). De risico's worden veroorzaakt door toenemende versnippering van natuur als gevolg van lokale maatregelen, voortzetting (of versterking) van intensieve (grootschalige) landbouw en spreiding van functies/ruimteclaims. Hierdoor is er minder ruimte voor natuur, nemen kleine landschapselementen af en neemt de druk op de natuur toe.

Beschermde natuurgebieden

In de referentiesituatie is de staat van beschermde natuurgebieden met slecht beoordeeld. Onder andere door stikstofdepositie, verdroging, versnippering en een slechte waterkwaliteit is verslechtering in veel Natura 2000- en NNN-gebieden niet uitgesloten.

Het perspectief *Ontspannen Overijssel* brengt grote risico's met zich mee voor verslechtering van areaal en kwaliteit van beschermde natuurgebieden (--). Zo kunnen verspreide ruimtelijke initiatieven (verstedelijking, energieopwekking) leiden tot 'uitgesmeerde' ruimteclaims en daarmee leiden tot relatief omvangrijke en verspreide negatieve effecten. Wel is er een beperkte kans op verbetering van kwaliteit van NNN door lokale bufferzones met natuurinclusieve landbouw (+), maar doordat maatregelen versnipperd zijn is het onzeker of beleidsdoelen gehaald worden en worden kansen mogelijk gemist.

In het perspectief *Zelfbewust Overijssel* zijn er grote kansen door grootschalige inzet op natuurinclusieve zones rondom beschermde natuurgebieden en het slim combineren van natuur, landbouw en recreatie (++). Het risico bestaat echter dat door verdere recreatiedruk de publieksfunctie van natuur blijft toenemen, waardoor de kwaliteit van natuur binnen natuurgebieden onder druk kan komen te staan (-).

In *Geconcentreerd Overijssel* brengt het verstevigen en verbinden van NNN-gebieden en het creëren van bufferzones rondom natuurgebieden grote kansen met zich mee voor beschermde natuurgebieden (++). Technische maatregelen kunnen mogelijk optimale omstandigheden creëren om waardevolle natuurgebieden in stand te houden. Er bestaat echter nog veel onzekerheid over de precieze werking en impact van deze maatregelen, waardoor er ook onverwachte of onvoldoende effecten kunnen optreden. Daarnaast kan concentratie van NNN-gebieden juist leiden tot beperkte uitbreidingsmogelijkheden van areaal aan natuur en heeft verstedelijking en aanleg van nieuwe energie-infrastructuur mogelijk significante effecten op natuur. Hierdoor brengt dit perspectief ook grote risico's met zich mee (--). Vanwege de slechte situatie in de referentiesituatie worden beleidsdoelen aangaande beschermde natuurgebieden mogelijk niet gehaald en kan de kwaliteit van beschermde natuurgebieden mogelijk verslechteren in de toekomst. Tot slot kunnen technische maatregelen ook in *Eigenwijs Overijssel* op kleine schaal leiden tot verbetering van kwaliteit van Natura 2000 en NNN. Strikte scheiding van functies brengt bovendien kansen met zich mee voor doorontwikkeling en behoud van NNN (+). Het risico bestaat echter dat de verspreide ruimtelijke initiatieven (verstedelijking, energieopwekking) leiden tot een toename van negatieve effecten op beschermde natuur (--). Daarnaast wordt er vooral gezocht naar lokale maatregelen, wat de ontwikkeling van robuuste natuur in de hand kan werken.

5.8 Landschap en openbare ruimte

In tabel 5.8 staat de effectbeoordeling voor het thema Landschap en openbare ruimte.

Tabel 5.8 Effectbeoordeling thema Landschap en openbare ruimte

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen	zichtbaar en beleefbaar mooi landschap	redelijk	matig	kansen	+	++	++	0
				risico's	-	-	-	--
behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten/stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap	behouden en versterken van het (cultureel) erfgoed als drager van identiteit	overwegend goed	matig	kansen	0	+	+	0
				risico's	-	-	-	--

Waardevolle landschappen

In tabel 5.8 is te zien dat de referentiesituatie matig is beoordeeld. De perspectieven *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* brengen beide grote kansen met zich mee om areaal en kwaliteit van waardevolle

landschappen te verbeteren (++). In *Zelfbewust Overijssel* wordt aangesloten op natuurlijke omstandigheden, zoals vernatten en meanderen van beekdalen. Hierdoor zijn er kansen voor het ontstaan van nieuwe waardevolle landschappen en versterking van bestaande landschappen. Ook kan de karakteristieke groenblauwe dooradering worden versterkt door slimme combinaties van natuur en landbouw. Door inzet van schaalvergroting en concentratie rondom stedelijke regio's kunnen kenmerkende, kleinschalige landschapselementen rondom deze plekken wel onder druk komen te staan (-). Dezelfde kansen zijn aanwezig in *Ontspannen Overijssel* (++), al vinden deze combinaties van natuur en landbouw kleinschaliger en meer verspreid over de provincie plaats. Doordat ontwikkelingen verspreid over de provincie plaatsvinden bestaat er als gevolg van verrommeling en versnippering een beperkt risico op afname van areaal en kwaliteit waardevolle landschappen (-).

Het perspectief *Eigenwijs Overijssel* brengt grote risico's met zich mee voor (verdere) aantasting van areaal en kwaliteit van landschappen (--). Evenals in de referentiesituatie blijven landschappen onder druk staan als gevolg van toenemende ruimteclaims. In *Eigenwijs Overijssel* worden ruimtelijke ontwikkelingen gespreid. Doordat overal gebouwd kan worden en landbouw naar behoefte plaatsvindt, is er een groot risico op verrommeling en daarmee op aantasting van het areaal en kwaliteit van waardevolle landschappen. Tevens neemt kwaliteit van veenweidelandschap mogelijk af, doordat in dit perspectief 'peil volgt functie' geldt. Naast deze grote risico's, zijn er niet of nauwelijks kansen voor het landschap (0). Doelen worden daarom waarschijnlijk niet gehaald.

Tot slot brengt *Geconcentreerd Overijssel* beperkte kansen en risico's met zich mee. Enerzijds biedt de concentratie van functies en inbreiding in grote steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle kansen voor een afname van versnippering van waardevolle landschappen (+). Anderzijds kunnen landschapselementen ook onder druk komen te staan door schaalvergroting, bijvoorbeeld in de landbouw en energiesector (-).

Erfgoed en archeologie

Door de intensivering van het landgebruik en toenemende druk op de ruimte, is de referentiesituatie matig beoordeeld. Vanwege de matige beoordeling van de referentiesituatie is het een aandachtspunt dat geen van de perspectieven grote kansen biedt om deze knelpunten tegen te gaan, terwijl de meeste perspectieven mogelijk wel tot (grote) risico's kunnen leiden. Wel brengen *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee voor het behoud van erfgoed, doordat er bij nieuwe ontwikkelingen aangesloten wordt bij regionale identiteit, bestaande landschappen en erfgoed (+). Echter, in *Zelfbewust Overijssel* kan erfgoed door inbreiding en concentratie in stedelijke regio's onder druk komen te staan. Ook kan er hierdoor een toename zijn van leegstand en verval van agrarische bebouwing (-). Spreiding van bebouwing leidt in *Ontspannen Overijssel* mogelijk tot aantasting van bijvoorbeeld archeologie en dorps- en stadsaanzichten (-). Hierdoor bestaat er een reële mogelijkheid dat de ambitie voor 2050 niet gehaald wordt.

Eigenwijs Overijssel biedt momenteel geen concrete maatregelen ter bescherming van cultureel erfgoed en archeologie (0). Door spreiding van ruimtelijke ontwikkelingen naar behoefte (wonen, mobiliteit, landbouw, et cetera), waarbij prikkel om cultuurhistorie en archeologie op te nemen in gebiedsontwikkeling ontbreekt, is er een groot risico dat deze waarden aangetast worden (--). Het is waarschijnlijk dat gestelde doelen niet gehaald worden en de staat van de leefomgeving op het gebied van erfgoed en archeologie afneemt.

Tot slot brengt ook *Geconcentreerd Overijssel* geen kansen met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). Wel is er een beperkt risico op afname van erfgoed, doordat erfgoed en archeologie als gevolg van inbreiding en concentratie in grote steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle onder druk kan komen te staan. Buiten de grote steden kan deze concentratie ook resulteren in leegstand en verval van onder andere agrarische bebouwing (-).

5.9 Economische vitaliteit

In tabel 5.9 staat de effectbeoordeling voor het thema Economische vitaliteit.

Tabel 5.9 Effectbeoordeling thema Economische vitaliteit

Criterion	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid	behoud en groei van werkgelegenheid	overwegend goed	matig	kansen	++	++	0	+
				risico's	--	-	-	-
mate van kennisontwikkeling en innovatie	stimuleren en faciliteren van economische ontwikkeling door middel van innovatie	redelijk	overwegend goed	kansen	++	+	0	+
				risico's	0	0	--	--

Ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid

Uit tabel 5.9 blijkt dat zowel *Geconcentreerd Overijssel* als *Zelfbewust Overijssel* grote kansen met zich meebrengen voor het behoud en groei van werkgelegenheid (++). In *Geconcentreerd Overijssel* biedt het concentratiebeleid grote kansen voor versterking van de agglomeratiekracht langs (internationale) corridors (Deventer, Zwolle, Enschede en Hengelo), waardoor de groei van werkgelegenheid in deze steden wordt gestimuleerd en werkloosheid kan afnemen. Ook in *Zelfbewust Overijssel* leidt het concentratiebeleid binnen de stedelijke regio's Twente, Zwolle en de Cleantech regio naar verwachting tot agglomeratievoordelen, waardoor er een grote kans is dat de werkgelegenheid binnen de stedelijke regio's in verschillende sectoren toeneemt. Door deze sterke focus op de stedelijke regio's, bestaat er daarbuiten echter het risico dat werkloosheid toeneemt door het uitblijven van een positieve stimulans voor de werkgelegenheid (-).

Als gevolg van de sterke concentratie van economische ontwikkeling langs (internationale) corridors, bestaat er in *Geconcentreerd Overijssel* ook een groot risico voor de afname van werkgelegenheid en groei werkloosheid in kleine en middelgrote kernen en in bepaalde sectoren (--). Daardoor kan het concentratiebeleid een averechts effect hebben, en leiden tot groei van werkloosheid en het niet behalen van doelen in deze kleine en middelgrote kernen.

Tot slot leidt versnippering en spreiding van activiteiten op basis van lokale vraag en bereikbaarheid in de perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* tot ruimtelijke verschillen in werkgelegenheid. Hierdoor kunnen bepaalde gebieden en/of sectoren achterblijven. Ook is het risico van versnippering van bedrijvigheid dat werkgelegenheid wegstroomt naar andere provincies of het buitenland (-). *Ontspannen Overijssel* brengt geen kansen met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). In *Eigenwijs Overijssel* kan werkgelegenheid op lokale schaal groeien, door mogelijke groei van lokaal gewortelde economie in kleine en middelgrote kernen. Verbinding van deze werkgelegenheid met de rest van de provincie wordt gestimuleerd doordat nieuwe infrastructuur overal in de provincie gerealiseerd kan worden (+).

Kennisontwikkeling en innovatie

Uit tabel 5.9 blijkt dat *Geconcentreerd Overijssel* tot de grootste kansen leidt op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie (++). Door sterke economische concentratie in de grote steden neemt de kans op positieve agglomeratie-effecten toe. Versterkt door de aanwezigheid van hogescholen en Universiteit Twente wordt massa gecreëerd voor kennis en innovatie. Daarmee faciliteert het concentratiebeleid dus toename van kennisontwikkeling en innovatie.

Via internationale corridors is Overijssel goed verbonden met de rest van Nederland en Duitsland, waardoor kennis behouden blijft en de kenniseconomie in staat is verder te groeien door input van buiten de provincie. Ten opzichte van de referentiesituatie leidt dit perspectief niet tot extra risico's (0), doelen worden waarschijnlijk gehaald.

Dezelfde kansen zijn aanwezig in *Zelfbewust Overijssel*. Doordat concentratie plaatsvindt in grotere gebieden, zullen de agglomeratievoordelen naar verwachting iets kleiner zijn (+). Ook zijn er kansen voor kennisontwikkeling op het gebied van nieuwe slimme combinaties, zoals natuurinclusieve landbouw. Er zijn geen risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0).

In *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is het halen van agglomeratievoordelen afhankelijk van lokale initiatieven. Dit leidt mogelijk tot een te veel versnipperde aanpak. Door spreiding van functies en kans op minder ruimtelijke nabijheid bij kennisinstellingen, bestaat er een risico dat agglomeratievoordelen afnemen in vergelijking met de referentiesituatie. Hierdoor bestaat er in beide perspectieven een groot risico op het wegvloeien van kennis en innovatie uit de provincie (--). Doordat bedrijven in perspectief *Eigenwijs Overijssel* overal kunnen floreren en technologische oplossingen worden gestimuleerd, bestaat er wel een beperkte kans dat bepaalde bedrijven in bepaalde gebieden sterk innoveren (+).

5.10 Ruimtelijke-economische structuur

In tabel 5.10 staat de effectbeoordeling voor het thema Ruimtelijke-economische structuur.

Tabel 5.10 Effectbeoordeling thema Ruimtelijke-economische structuur

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden	optimale verbinding tussen stedelijke netwerken en andere netwerken, waarin grotere en kleinere steden elkaar onderling versterken en aanvullen	overwegend goed	redelijk	kansen	+	++	0	+
				risico's	--	-	-	--
areaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren	vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie met flexibele vestigingsmogelijkheden	matig	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	0	-	--

Bereikbaarheid van banen

Uit tabel 5.10 blijkt dat *Zelfbewust Overijssel* tot de grootste kansen voor de verbetering van de bereikbaarheid van banen leidt (++). Door het concentratiebeleid gericht op de Daily Urban Systems, gekoppeld aan de OV-infrastructuur neemt het aantal banen in en rondom de stedelijke regio's Twente, Zwolle en de Cleantech regio in absolute aantallen naar verwachting toe. Daarnaast wordt specifiek ingezet op de ontwikkeling van OV-bereikbaarheid en wordt het gebruik van (elektrische) fietsen gestimuleerd, waardoor het stijgende aantal banen in de stedelijke regio's ook beter te bereiken is. Bovendien biedt het perspectief kansen voor de ontwikkeling van bereikbaarheid via (inter)nationale corridors, waardoor ook banen over de grens beter bereikbaar worden.

Door de focus op de stedelijke regio's is er een beperkt risico op het ontstaan van een ruimtelijke tweedeling (-). Mogelijk neemt bereikbaarheid van banen buiten de stedelijke regio's af, doordat zowel het aantal banen als de bereikbaarheid in kleine kernen afneemt.

Ook in *Geconcentreerd Overijssel* leidt het concentratiebeleid tot een toename van het aantal banen én betere bereikbaarheid (kortere afstanden, af te leggen met onder andere fiets). De kans is echter kleiner dan

in *Zelfbewust Overijssel*, doordat de bereikbaarheid van banen met name verandert voor de inwoners in en rondom de grote steden (+). Ook in dit perspectief wordt in de grote steden specifiek ingezet op de ontwikkeling van (OV)-bereikbaarheid en wordt het gebruik van (elektrische)fietsen gestimuleerd. Bij dit perspectief is er in de referentiesituatie al sprake van goede bereikbaarheid. Door de sterke concentratie van economische ontwikkeling langs (internationale) corridors is er een groot risico op de afname van banen en (OV)-bereikbaarheid in het landelijk gebied (--). Enerzijds bestaat er een groot risico op afname van het absolute aantal banen in het landelijk gebied als gevolg van clustering van economische ontwikkeling in steden. Anderzijds brengt het perspectief ook een groot risico met zich mee op groei van de reistijd, doordat investeringen in mobiliteit in het landelijk gebied mogelijk afnemen als gevolg van clustering. Hierdoor bestaat er in dit perspectief een kans dat doelen ten aanzien van mobiliteit met name in het landelijk gebied niet (geheel) gehaald worden.

Ook *Eigenwijs Overijssel* kent grote risico's op ruimtelijke verschillen, doordat kleinschalige lokale initiatieven bepalend zijn voor de ontwikkeling van werkgelegenheid en bereikbaarheid. Door spreiding van economische ontwikkeling en werkgelegenheid los van (OV)-infrastructuur én versnippering van investeringen in OV of lokaal wegennet, is het risico dat de woon-werkafstand voor een groot deel van de provincie groeit (--). Lokaal zijn er echter ook beperkte kansen voor toename van aantal bereikbare banen: lokaal gewortelde economie in kleine en middelgrote kernen kan groeien én banen kunnen bereikbaarder worden doordat infrastructuur maakbaar is (+).

Tot slot zijn er in *Ontspannen Overijssel* niet tot nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0). Wel kan spreiding van ontwikkelingen leiden tot ruimtelijke verschillen. Er is een risico dat woon-werkafstand met name in de al slecht bereikbare kernen verder toeneemt (-).

Vestigingslocaties

Zelfbewust Overijssel brengt ook voor dit criterium de grootste kansen met zich mee (++). In dit perspectief wordt ingezet op clustering van economische activiteiten. Hierdoor worden ook bedrijven, onderwijs en onderzoek geclusterd, wat agglomeratievoordelen oplevert. Samen met investeringen in OV-bereikbaarheid en grensoverschrijdende bereikbaarheid draagt dit bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Hierdoor neemt de vraag naar vestigingslocaties toe. In *Zelfbewust Overijssel* wordt bij de ontwikkeling van vestigingslocaties rekening gehouden met het bestaande systeem, waardoor er op gestuurd kan worden dat bestaande mismatches tussen vraag en aanbod opgelost worden en overaanbod/leegstand terugloopt. Aangezien er geen risico's zijn ten opzichte van de referentiesituatie (0), brengt dit perspectief dus veel kansen met zich mee om knelpunten uit de referentiesituatie aan te pakken.

Daarentegen zijn er in *Geconcentreerd Overijssel* grote risico's op de afname van de kwaliteit van vestigingslocaties buiten de grote steden (Enschede, Almelo, Hengelo, Zwolle, Deventer) (--). Door focus op stedelijke concentratie, is er het risico dat investeringen in het lokale wegennet en OV buiten de grote steden afneemt. Hierdoor neemt de bereikbaarheid van het landelijk gebied af. Hierdoor neemt ook de kwaliteit van vestigingslocaties in het landelijk gebied af. Met name voor grootschalige vestigingslocaties is dit een risico. Daarnaast staat de lokale economie buiten de grote steden onder druk, waardoor vraag naar bedrijventerreinen en winkels afneemt. Hierdoor is het een groot risico dat mismatch tussen vraag en aanbod en leegstand wordt vergroot. Ook *Eigenwijs Overijssel* brengt grote risico's met zich mee (--). Door de spreiding van functies, een kans op minder ruimtelijke nabijheid bij kennisinstellingen en afname investeringen in (OV)-bereikbaarheid, bestaat er een risico dat agglomeratievoordelen afnemen in vergelijking met de referentiesituatie. Dit is een risico voor de verslechtering van het vestigingsklimaat. Doordat het bestaande systeem in principe niet leidend is, worden vestigingslocaties versplinterd over de provincie ontwikkeld. Daardoor bestaat er een groot risico op mismatches tussen vraag en aanbod. Alhoewel beide perspectieven ook beperkte kansen met zich meebrengen (-), is het vanwege het abstractieniveau van de Omgevingsvisie én de matige referentiesituatie niet met zekerheid te zeggen dat de gestelde beleidsdoelen gehaald worden.

Ook *Ontspannen Overijssel* brengt het risico op mismatches tussen vraag en aanbod van vestigingslocaties met zich mee door versnipperde ontwikkeling van nieuwe vestigingslocaties over de provincie (-). Doordat economie zich ontwikkelt daar waar lokaal behoefte is, passend binnen het bestaande systeem, zijn er lokale kansen voor ontwikkeling van aantrekkelijk vestigingsklimaat op plekken die goed bereikbaar zijn (+).

5.11 Wonen en woonomgeving

In tabel 5.11 staat de effectbeoordeling van het thema Wonen en woonomgeving.

Tabel 5.11 Effectbeoordeling thema Wonen en woonomgeving

Criterion	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
voldoende en betaalbare woningbouw-locaties	de juiste woning op de goede plek	matig	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	-	--	--
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	matig	matig	kansen	+	+	++	++
				risico's	--	-	-	-

Woningbouwlocaties

Als gevolg van huidige woningtekorten, toename van aantal huishoudens en (toenemende) migratiestroom vanuit de Randstand neemt de woningvraag in de referentiesituatie toe. Er is echter onvoldoende plancapaciteit om aan de gestelde ambities van de provincie te voldoen, waardoor de referentiesituatie met matig is beoordeeld.

In perspectief *Zelfbewust Overijssel* wordt ingezet op verstedelijking in de stedelijke regio's Zwolle, Twente en de Cleantech Regio. Kern van dit perspectief is dat woningen gebouwd worden daar waar de vraag hoog is, waardoor er grote kansen zijn voor afname van woningkrapte in deze gebieden (++). Door te bouwen op goed bereikbare plekken en investering in infrastructuur, kunnen tevens potentiële woningbouwlocaties in goed bereikbare dorpen worden benut. Er kunnen verschillende typen woningen gebouwd worden (van hoogstedelijke hoogbouw tot landelijke twee-onder-één-kap woningen), waardoor de diversiteit aan woningen kan toenemen (aansluitend bij de vraag). Buiten de stedelijke regio's bestaat echter een beperkt risico op toenemende woningkrapte (-). Ook vraagt inbreiding om duurdere oplossingen (duurdere grond met meervoudige ruimteclaims), waardoor het risico bestaat dat de nieuwe woningen slechts voor een beperkte doelgroep toegankelijk zijn.

De andere drie perspectieven brengen grote risico's met zich mee (--). Zo bestaat er in *Geconcentreerd Overijssel* een groot risico op onvoldoende toename van woningbouwlocaties voor verschillende groepen in het landelijk gebied, als gevolg van het sterke concentratiebeleid op (binnen)steden. Daarnaast kenmerkt binnenstedelijke ontwikkeling zich door een complexe planvorming (meerdere ruimteclaims) en kostbare transformatie (dure grond). Hierdoor bestaat er een risico dat woningbouwlocaties in de grote steden niet tijdig en/of voor verschillende doelgroepen betaalbaar opgeleverd worden. Echter, door woningbouw te concentreren daar waar op dit moment de druk op de woningmarkt het grootst is (steden), wordt de woningkrapte in meest krappe gebieden wel verlaagd (+).

In *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* verspreidt de woningbouw zich over de provincie en is er meer sprake van kleinschalige projecten. Door de kleinschaligheid bestaat er een risico op versnippering, waardoor mogelijk te weinig woningen gebouwd worden op bepaalde locaties óf voor bepaalde doelgroepen, terwijl daar gelet op demografie en bestaande woningvoorraad wel behoefte aan is. Provinciebreed ontstaat mogelijk een mismatch in vraag en aanbod, waardoor woningtekorten kunnen

blijven bestaan of zelfs plaatselijk toenemen (--). In *Eigenwijs Overijssel* bestaat er bovendien het risico op afname van woonkwaliteit, doordat woningen los van OV-netwerk gebouwd worden.

Tot slot zijn er in *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* ook beperkte kansen aanwezig (+). Zo zorgt spreiding van woningbouw ervoor dat er totaal meer potentieel areaal is voor woningbouw. Kleine en middelgrote kernen kunnen in Ontspannen Overijssel de migratiestroom vanuit de Randstad opvangen, hierdoor komt bijvoorbeeld agrarische bebouwing niet leeg te staan. In *Eigenwijs Overijssel* kan er mogelijk worden gebouwd in plekken met vergrijzing of ontgroening.

Voorzieningen

In een groot aantal gemeenten in Overijssel zijn in de referentiesituatie knelpunten benoemd op het gebied van toegankelijkheid van voorzieningen, met name in dunbevolkte gemeenten als gevolg van krimp en schaalvergroting. Perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* bieden grote kansen om deze knelpunten aan te pakken (++). In deze perspectieven worden lokale initiatieven én spreiding van ontwikkelingen gestimuleerd, waardoor voorzieningen goed aangesloten kunnen worden bij lokale behoeften. Hierdoor kunnen voorzieningen in dorpen behouden blijven of juist groeien. Door spreiding lukt het echter mogelijk niet om op alle plekken voorzieningen in de lucht te houden, met name in (kleinere) steden is dit mogelijk het geval (-).

In *Geconcentreerd Overijssel* brengt het concentratiebeleid in de grote steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle grote risico's met zich mee (--). Als gevolg van concentratie in grote steden, komt de aanwezigheid én toegankelijkheid van voorzieningen in kleine en middelgrote kernen verder onder druk te staan. Door groei te concentreren in steden wordt de landelijke trend van ontgroening en vergrijzing in het landelijk gebied versterkt, waardoor (meer) essentiële voorzieningen sneller zullen verdwijnen. Alhoewel er voor de stedelijke gebieden beperkte kansen bestaan als gevolg van agglomeratievoordelen (+), is het door de grote risico's onzeker of beleidsdoelen met name in landelijke gebieden gehaald worden.

Tot slot leidt concentratie van ontwikkelingen in stedelijke regio's in *Zelfbewust Overijssel* tot meer massa en draagvlak voor grote (boven)regionale voorzieningen. Ook door agglomeratievoordelen ontstaat er een ideaal vestigingsklimaat voor voorzieningen (+). Door concentratie in de stedelijke regio's bestaat er echter een beperkt risico dat toegankelijkheid van voorzieningen buiten de regio's afneemt (-). Dit is met name aandachtspunt in landelijke gebieden waar in de toekomst een sterkere ontgroening/vergrijzing wordt verwacht.

5.12 Welzijn

In tabel 5.12 staat de effectbeoordeling van het thema Welzijn.

Tabel 5.12 Effectbeoordeling thema Welzijn

Criterion	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact buren)	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	overwegend goed	overwegend goed	kansen	0	+	++	+
				risico's	--	-	-	-
				kansen	+	+	+	0

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling		G	Z	O	E
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	overwegend goed	overwegend goed	risico's	--	-	-	--
de (ervaren (sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	overwegend goed	overwegend goed	kansen	0	0	0	0
				risico's	--	--	-	-
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl (waaronder vervoerswijze-keuze)	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	redelijk	redelijk	kansen	+	++	0	0
				risico's	--	-	-	--
afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	overwegend goed	overwegend goed	kansen	+	+	++	+
				risico's	--	-	-	--

(Ervaren) sociale samenhang

Het perspectief *Ontspannen Overijssel* brengt grote kansen met zich mee om de al goede lokale samenhang in de provincie verder te bevorderen (+ +). Doordat lokale oplossingen en de mogelijkheid voor lokale gemeenschappen om bij te dragen aan hun eigen woonomgeving gefaciliteerd worden, kan het gevoel van noaberschap met name in dorpen en kleine kernen verder groeien. Het risico is echter dat kwetsbare groepen minder meekomen in deze lokale initiatieven en zo verder op afstand komen te staan (-). Ook in *Eigenwijs Overijssel* zijn er beperkte kansen door initiatieven van onderop (+). Doordat er overal gebouwd kan worden, bestaat het risico van 'ieder voor zich', waardoor sociale samenhang af kan nemen. Ook in dit perspectief kunnen kwetsbare groepen mogelijk verder op afstand komen te staan (-). In *Geconcentreerd Overijssel* worden ruimtelijke- en economische ontwikkelingen juist geconcentreerd in stedelijk gebied. Hierdoor komt het landelijk gebied onder druk te staan. Doordat voorzieningen verdwijnen bestaat er een groot risico dat de sociale samenhang in deze gebieden afneemt en noaberschap onder druk komt te staan (-). Er zijn geen kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), waardoor er mogelijk knelpunten ontstaan voor het halen van de beleidsdoelen.

Tot slot brengt *Zelfbewust Overijssel* zowel beperkte kansen en risico's met zich mee. Compacte stedelijke regio's met multifunctionele (sociale) centra bieden beperkte kansen om sociale samenhang in deze gebieden te stimuleren (+). Keerzijde van de focus op de stedelijke regio's is echter dat de sociale en culturele voorzieningen in het landelijk gebied kunnen verdwijnen, terwijl deze juist bijdragen aan sociale samenhang. Ook kan verstedelijking leiden tot vergroting van sociale anonimiteit en eenzaamheid in deze steden (-).

Inclusiviteit

Geen van de perspectieven bevat grote kansen op het gebied van inclusiviteit. Wel brengen *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee (+). In *Zelfbewust Overijssel* groeit werkgelegenheid en neemt de bereikbaarheid ervan toe, en in *Ontspannen Overijssel* worden werkgelegenheid en voorzieningen natuurlijk verspreid over de provincie. Door lokale oplossingen wordt ingespeeld op behoeften en kansen lokale gemeenschappen.

In *Geconcentreerd Overijssel* zijn er grote risico's op verslechtering van inclusiviteit (--), doordat voorzieningen en werkgelegenheid in het landelijk gebied afnemen als gevolg van concentratie van (economische) ontwikkeling in steden. Ook neemt de reisafstand tot deze voorzieningen toe. Hierdoor is de plek waar je woont in grote mate bepalend voor kansen in de samenleving. Deze ontwikkeling leidt mogelijk tot een toename van kansongelijkheid in het landelijk gebied. In steden kan inclusiviteit juist toenemen door de groei van werkgelegenheid en voorzieningen (+).

Eigenwijs Overijssel brengt het grote risico met zich mee dat minder initiatiefnemende, kwetsbare groepen achterblijven en lokale oplossingen onvoldoende op deze groepen aansluiten. Door lokale en kleinschalige oplossingen, kunnen voorzieningen in bepaalde delen enorm floreren, maar in andere delen juist achterblijven. Terwijl lokale voorzieningen juist kansen bieden, op saamhorigheid, een baan, 'erbij horen'. Er is daarom sprake van een risico op afname van inclusiviteit in de provincie als geheel (--). Er zijn geen kansen in vergelijking met de referentiesituatie (0).

(Sociale) veiligheid

De uitwerking van de vier perspectieven bevat geen specifieke uitwerking die kansen oplevert om de al overwegend goede referentiesituatie voor het criterium (sociale) veiligheid verder te verbeteren (0). Wel brengen de perspectieven *Geconcentreerd Overijssel* en *Zelfbewust Overijssel* grote risico's met zich mee (--). In beide perspectieven wordt woningbouw geconcentreerd in stedelijke gebieden. In steden ervaren mensen veelal minder binding en sociale cohesie. Anderzijds leidt de vergrijzing en leegstand in het landelijk gebied tot een risico op meer criminaliteit en verloedering. Hierdoor is er een groot risico op verslechtering van (ervaren) sociale veiligheid.

In *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is er een beperkt risico op afname van ervaren (sociale) veiligheid, doordat spreiding van activiteiten kan leiden tot segregatie en individualisme. Dit kan leiden tot verslechtering van (sociale) veiligheid.

Gezonde leefstijl

Net zoals in Nederland worden in de provincie de gewichts- en bewegingsdoelen in de referentiesituatie nog niet gehaald. *Zelfbewust Overijssel* biedt een grote kans op het bevorderen van een gezonde leefstijl (++). In dit perspectief is namelijk sprake van een toename van het gebruik van openbaar vervoer, fiets en wandelen als gevolg van de nabijheid van functies en voorzieningen in stedelijke regio's in combinatie met verbetering van netwerken voor hoogwaardig openbaar vervoer (stads- en streekvervoer dat voldoet aan hoge eisen op het gebied van de doorstroming, afgekort: HOV) en de fiets. In het landelijk gebied is er door toename van autogebruik vanwege grotere afstand tot voorzieningen in stedelijke regio's een beperkt risico op afname van gezonde leefstijl (-).

Geconcentreerd Overijssel en *Eigenwijs Overijssel* brengen grote risico's met zich mee op het gebied van gezonde leefstijl (--). In beide perspectieven is er sprake van een afnemend draagvlak voor OV-voorzieningen en fiets-verbindingen en een toename van autogebruik in een groot deel van de provincie (in *Geconcentreerd Overijssel* buiten de grote steden). In *Geconcentreerd Overijssel* blijven de kansen voor verbetering gezonde leefstijl namelijk voorbehouden aan grote steden (+) en in *Eigenwijs Overijssel* vinden ontwikkelingen verspreid over de provincie, los van bestaande (OV)-infrastructuur plaats (0). Aangezien *Eigenwijs Overijssel* geen kansen met zich meebrengt, verslechtert de staat van de leefomgeving mogelijk ten opzichte van de referentiesituatie.

Ook *Ontspannen Overijssel* brengt geen kansen met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). Er is een beperkt risico op afname van gezonde leefstijl, doordat draagvlak voor (hoogwaardige) fiets- en OV-verbinding afneemt als gevolg van spreiding van functies en uitbreiding van bebouwing (-).

Toegankelijkheid van groen

Het perspectief *Ontspannen Overijssel* biedt grote kansen voor de verbetering van de toegankelijkheid van groen door spreiding en verweving van groen met andere functies, in aansluiting op bestaande structuren (natuurlijke systemen) (++). Echter, door versnippering van groen bestaat er ook een kans op een afname van de kwaliteit van het groen (-).

Geconcentreerd Overijssel en *Eigenwijs Overijssel* kennen grote risico's voor de toegankelijkheid van groenvoorzieningen (--). In *Geconcentreerd Overijssel* resulteert de sterke concentratie van functies en stapeling van ruimteclaims in de openbare ruimte en ondergrond mogelijk in onvoldoende 'ruimte' voor groen in de grote steden. Hierdoor is er in gebieden met hoge personendichtheden relatief minder groen beschikbaar per inwoner. Door investeringen in fiets- en voetpaden neemt de toegankelijkheid van het groen in deze steden wel toe (+).

In *Eigenwijs Overijssel* bestaat juist het risico op afname van toegankelijkheid van groen, als gevolg van functiescheiding en versnippering van ontwikkeling, niet aansluitend op bestaande (groen)-structuren (--). Lokaal zijn er beperkte kansen voor verbetering van toegankelijkheid van groen door lokale initiatieven (+). Tot slot zijn er in *Zelfbewust Overijssel* beperkte kansen voor verbetering toegankelijkheid van groen, door toenemende vergroening van openbare ruimte en investeringen in voet- en fietspaden in stedelijke regio's (+). Door toenemende ruimteclaims kan de hoeveelheid groen per inwoner wel afnemen. Uiteindelijk zou er zo onvoldoende groen per persoon aanwezig kunnen zijn (-).

CONCLUSIE EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN

Dit hoofdstuk geeft per perspectief een korte samenvatting van de effectbeoordeling en bijbehorende aandachtspunten. In paragraaf 6.3 volgt een toelichting op de door Provinciale Staten gekozen voorkeursrichting. Een uitgebreidere toelichting op de kansen en risico's is te lezen in het vorige hoofdstuk en in de thematische deelrapporten. Per perspectief is in het Rad voor de Overijsselse leefomgeving de effectbeoordeling (kansen en risico's) gevisualiseerd. De witte lijn verbeeldt de waardering van de huidige situatie. De groene en rode pijlen geven per thema respectievelijk de kansen en de risico's aan ten opzichte van de referentiesituatie (zwarte lijn). Hoe groter én dikker de groene of rode pijl, hoe groter de kansen of risico's voor dat thema.

Wanneer een thema alleen of voornamelijk kansen heeft, leidt de uitvoering van de Nieuwe Omgevingsvisie waarschijnlijk tot een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving ten opzichte van de referentiesituatie. Hierbij is er een grote(re) kans dat gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Bij alleen of voornamelijk risico's is dit omgekeerd, en kan de Nieuwe Omgevingsvisie leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de leefomgeving. De afstand tussen de punten van de rode en groene pijl geeft aan hoe groot de onzekerheid of bandbreedte is van de effectbeoordeling. Door het abstractieniveau van de Nieuwe Omgevingsvisie en de lange termijn waarover de effecten plaatsvinden is het bij een grote bandbreedte van de effectbeoordeling niet met zekerheid te zeggen wat de effecten op de Overijsselse leefomgeving precies zijn en of gestelde beleidsdoelen gehaald worden.

De lengte van de pijlen geeft enkel een indicatie van het bereik van de effecten aan (veel of weinig kansen), het is geen absolute weergave van de daadwerkelijke beoordeling van de staat van de leefomgeving na uitvoering van het perspectief.

Waar de effectbeoordeling is uitgevoerd op criterium-niveau, wordt de effectbeoordeling in het Rad, vanwege leesbaarheid, op thema-niveau gepresenteerd. Deze visualisatie is tot stand gekomen door het aggregeren van de effectbeoordelingen van de verschillende criteria en aspecten tot één beoordeling per thema. Een toelichting op de totstandkoming van deze geaggregeerde scores is opgenomen in onderstaand kader.

Totstandkoming geaggregeerde effectbeoordelingen

In de huidige situatie en autonome ontwikkeling (referentiesituatie) wordt telkens het laagst scorende criterium binnen een thema gehanteerd als score voor het gehele thema. Dit biedt als voordeel dat de uitgangssituatie na het aggregeren van scores niet wordt overschat. In het voorbeeld in tabel 6.1 wordt redelijk (3) daarom als geaggregeerde score voor de huidige situatie gehanteerd, en matig als geaggregeerde score voor de autonome ontwikkeling (referentiesituatie). Deze geaggregeerde scores worden gevisualiseerd in het Rad voor de Overijsselse leefomgeving.

In het geval van de effectbeoordeling van het perspectief zijn de plussen en minnen uit de beoordeling van de criteria eerst vertaald in een score van +2 tot -2. Vervolgens zijn de scores voor de kansen per perspectief bij elkaar opgeteld, gedeeld door het aantal criteria. Er wordt geen weging toegepast aan de criteria of aspecten. Hetzelfde geldt voor de risico's. De afstand tussen de gemiddelde kans en het gemiddelde risico geeft de bandbreedte weer van de effectbeoordeling per perspectief, per thema.

Voorbeeld kansen Zelfbewust Overijssel uit tabel 6.1: $(2+1)/2 = 1,5$.

Zoals gezegd is het aggregeren van scores enkel toegepast ter visualisatie van de effecten. In het behandelen van de kansen en risico's is de beoordeling op criterium-niveau aangehouden.

Tabel 6.1 Voorbeeld aggregatie scores voor thema Economische vitaliteit

Aspect	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
					G	Z	E	O
werkgelegenheid	aantal banen in sectoren	overwegend goed (4)	matig (2)	kansen	2	2	0	1
				risico's	-2	-1	-1	-1
kennis en innovatie	mate van kennisontwikkeling en innovatie	redelijk (3)	overwegend goed (4)	kansen	2	1	0	1
				risico's	0	0	-2	-2
totaalscore		redelijk (3)	matig (2)	kansen	2	1,5	0,5	1
				risico's	-1	0,5	1,5	1,5
				bandbreedte	3	2	2	2,5

6.1 Samenvatting effectbeoordeling perspectieven

6.1.1 Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Perspectief Geconcentreerd Overijssel gaat uit van een technische systeemoplossing, waarbij de nadruk ligt op concentratie, inbreiding en scheiding van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.1) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Geconcentreerd Overijssel. In de afbeelding valt op dat er bij Geconcentreerd Overijssel heel wisselende beoordelingen zijn tussen thema's, met grote uitschieters in kansen en/of risico's. De grote verschillen tussen de grote steden en het landelijk gebied in dit perspectief zijn hiervan een belangrijke oorzaak. Op thema's als *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Energietransitie* en *Economische vitaliteit* leidt de nadruk op een grootschalige oplossingen en concentratie met name tot grote kansen. Keerzijde daarvan zijn de grote risico's op gebied van *Welzijn, Wonen en woonomgeving* en *Ruimtelijke-economische structuur*. Die risico's zijn vooral het gevolg van de verminderde investeringen en leefbaarheid op het platteland en in gebieden buiten de grote steden.

In perspectief Geconcentreerd Overijssel is het voor de meeste thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de volgende thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- bij het thema *Milieukwaliteit en gezondheid* is er sprake van een overwegend goede referentiesituatie. Het perspectief brengt zowel grote kansen als grote risico's met zich mee. De bandbreedte van de effectbeoordeling is groot, doordat er grote verschillen bestaan tussen de grote steden (waar gezondheidsrisico's als gevolg van concentratie toenemen) en daarbuiten (waar sprake is van afname van activiteiten en daarmee kansen voor verbeteringen op het punt van gezondheid);
- voor het thema *Welzijn* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Geconcentreerd Overijssel resulteert echter in grote risico's op het gebied van welzijn. Zo komt noaberschap door afnemen van draagvlak voor voorzieningen buiten de grote steden als Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle

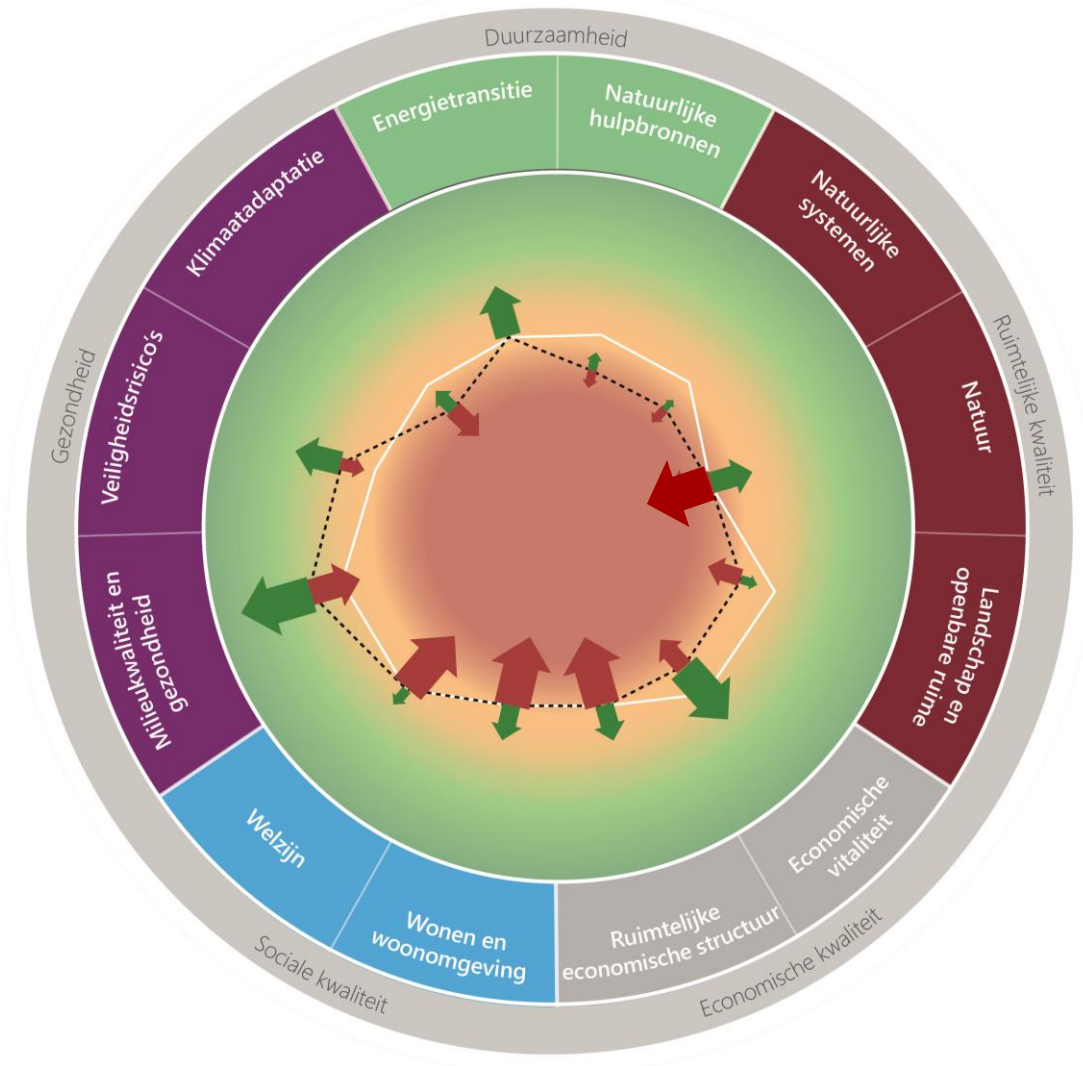
onder druk te staan, neemt de kansongelijkheid buiten deze steden mogelijk toe en blijft er mogelijk onvoldoende ruimte over voor groen door stapelende ruimteclaims. Er zijn (beperkte) kansen, bijvoorbeeld voor groeiende inclusiviteit in steden en afname van autogebruik in grote steden;

- bij de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuurlijke systemen* en *Landschap en openbare ruimte* is sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Geconcentreerd Overijssel biedt echter slechts beperkte kansen én risico's, waardoor er niet of nauwelijks een verandering van de staat van de leefomgeving optreedt. Enerzijds blijven de grote steden kwetsbaar voor droogte en hitte als gevolg van verdere verharding, kan bodem verder verdichten en uitputten en kan waterkwaliteit verder afnemen doordat grootschalige intensieve landbouw verder wordt doorgezet. Anderzijds kan versnippering van landschappen afnemen door concentratie in steden en brengt de inzet op compacte steden kansen voor het sluiten van kringlopen;
- bij de thema's *Ruimtelijke-economische structuur* en *Wonen en woonomgeving* is sprake van een matige referentiesituatie. Geconcentreerd Overijssel brengt echter grote risico's met zich mee in deze thema's. Zo bestaat er in het landelijk gebied een groot risico op onvoldoende toename van woningbouwlocaties voor verschillende groepen en afname van bereikbaarheid van banen, als gevolg van het sterke concentratiebeleid op (binnen)steden;
- bij het thema *Natuur* is er sprake van een slechte referentiesituatie, met name als gevolg van de slechte kwaliteit van natuur buiten beschermde natuurgebieden. Het perspectief brengt zowel grote kansen als grote risico's met zich mee, doordat sterke verstedelijking zowel kansen biedt voor vergroening van de randen van steden als negatieve gevolgen van toenemend ruimtebeslag.

Voor een aantal thema's kan er wel een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden, en worden doelen mogelijk gehaald:

- op het gebied van *Veiligheidsrisico's* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Geconcentreerd Overijssel biedt beperkte tot grote kansen, terwijl er slechts beperkte risico's optreden. Zo neemt de kans op overstromingen af door (grootschalige) versterking van regionale keringen en leidt stimulans van langzaam verkeer in de grote steden tot afname van verkeersslachtoffers. Hierdoor kan er een verbetering optreden op het gebied van veiligheidsrisico's. Ambities worden waarschijnlijk grotendeels gehaald;
- ook bij de thema's *Energietransitie* en *Economische vitaliteit* is er sprake van een matige referentiesituatie. Geconcentreerd Overijssel brengt beperkte tot grote kansen en weinig risico's met zich mee in deze thema's. Zo wordt er ingezet op grootschalige, geclusterde opwek van hernieuwbare energie. Een kanttekening hierbij is wel dat er lokaal mogelijk slechts beperkt meegeprofiteerd kan worden in de energietransitie. In het geval van een te sterk top-down beleid zou een tekort aan draagvlak kunnen resulteren in vertraging van de aanleg van nieuwe initiatieven. Daarnaast leiden agglomeratievoordelen in de grote steden tot afname van werkloosheid in deze steden. Hierdoor zal er in een deel van de provincie waarschijnlijk sprake zijn van een grote verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving op het gebied van economische vitaliteit. Op het gebied van *Economische vitaliteit* leidt de sterke concentratie van economische activiteiten in grote steden mogelijk wel tot een toenemende tweedeling tussen stad en platteland.

Afbeelding 6.1 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Geconcentreerd Overijssel

Huidige situatie Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

6.1.2 Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Perspectief Zelfbewust Overijssel gaat uit van een natuurlijke systeemoplossing waarbij de nadruk ligt op concentratie, inbreiding en verweving van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.2) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Zelfbewust Overijssel. In de afbeelding valt op dat er bij Zelfbewust Overijssel voor alle thema's meer kansen zijn dan risico's en/of dat kansen en risico's in balans zijn. Door de inzet op grootschalige oplossingen, verweven met andere functies en passend bij het natuurlijke systeem brengt het perspectief (grote) kansen met zich mee op de meeste thema's, met de grootste kansen op het gebied van *Energietransitie* en *Ruimtelijke-economische structuur*. Er zijn geen thema's waar de risico's groter zijn dan de kansen dat het perspectief met zich meebrengt. Zelfbewust Overijssel brengt relatief gezien de grootste risico's met zich mee voor de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Welzijn*, *Wonen en woonomgeving* en *Landschap en openbare ruimte*, door concentratie van activiteiten in stedelijke regio's.

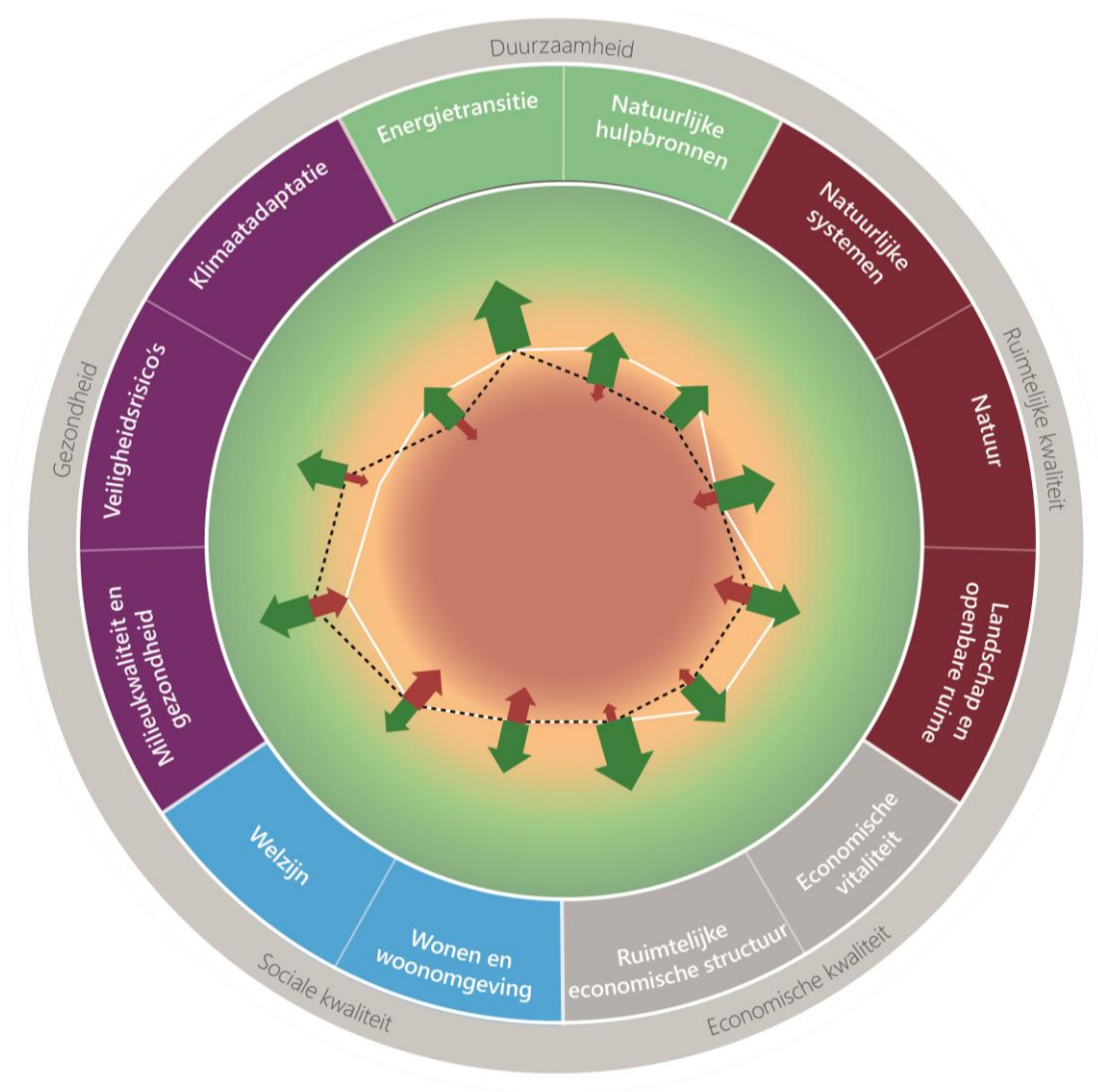
In perspectief Zelfbewust is het voor een aantal thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de volgende thema's is het daardoor onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- voor het thema *Welzijn* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Zelfbewust Overijssel kan zowel grote risico's als grote kansen met zich meebrengen. Enerzijds brengen compacte, stedelijke regio's kansen met zich mee om welzijn te verbeteren, anderzijds kan dit ook leiden tot eenzaamheid en sociale anonimiteit;
- bij de thema's *Landschap en openbare ruimte* en *Wonen en woonomgeving* is er sprake van een matige referentiesituatie. Zelfbewust Overijssel brengt naast beperkte tot grote kansen, ook beperkte risico's met zich mee. Zo leidt het aansluiten op natuurlijke omstandigheden tot kansen voor versterking van waardevolle landschappen en behoud van erfgoed, maar kunnen deze aspecten door verstedelijking ook onder druk komen te staan.

Voor een aantal thema's kan er wel een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden, en worden doelen mogelijk gehaald:

- bij de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid* en *Veiligheidsrisico's* is er sprake van respectievelijk een overwegend goede en redelijke referentiesituatie. Het perspectief brengt voor beide thema's redelijk grote kansen met zich mee en beperkte risico's. Zo neemt licht- en geurhinder in het landelijk gebied af en wordt het overstromingsrisico verkleind door inzet van overloopgebieden;
- de referentiesituatie voor de thema's *Energietransitie* en *Ruimtelijke-economische structuur* is ook als matig beoordeeld. Zelfbewust Overijssel brengt grote kansen en weinig/geen risico's met zich mee voor deze thema's. Zo wordt er ingezet op grootschalige, geclusterde opwek van hernieuwbare energie. Een kanttekening hierbij is wel dat er lokaal mogelijk slechts beperkt meegeprofiteerd kan worden in de energietransitie. In het geval van een te sterk top-down beleid zou een tekort aan draagvlak kunnen resulteren in vertraging van de aanleg van nieuwe initiatieven. Op het gebied van ruimtelijk-economische structuren verbetert het vestigingsklimaat als gevolg van de concentratie in OV-bereikbare stedelijke regio's;
- bij de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuurlijke Systemen*, *Natuur* en *Economische vitaliteit* is er sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Zelfbewust Overijssel brengt zowel grote kansen als beperkte risico's met zich mee. Zo worden er concrete maatregelen genomen om droogte en wateroverlast aan te pakken, wordt grootschalige ingezet op het verkorten van ketens in de landbouw en neemt bodemdaling af door verandering van landgebruik. Hierdoor is de kans groot dat de kwaliteit van de leefomgeving voor deze thema's verbetert. Een kanttekening hierbij is dat een te sterk top-down beleid in een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren. Dit kan leiden tot een vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en dat kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden. Rekening houdend met de slechte uitgangssituatie zouden er hierdoor lokaal wel knelpunten kunnen blijven bestaan en worden doelen/ambities mogelijk maar gedeeltelijk gehaald.

Afbeelding 6.2 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Zelfbewust Overijssel

Huidige situatie
 Referentiesituatie
 Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

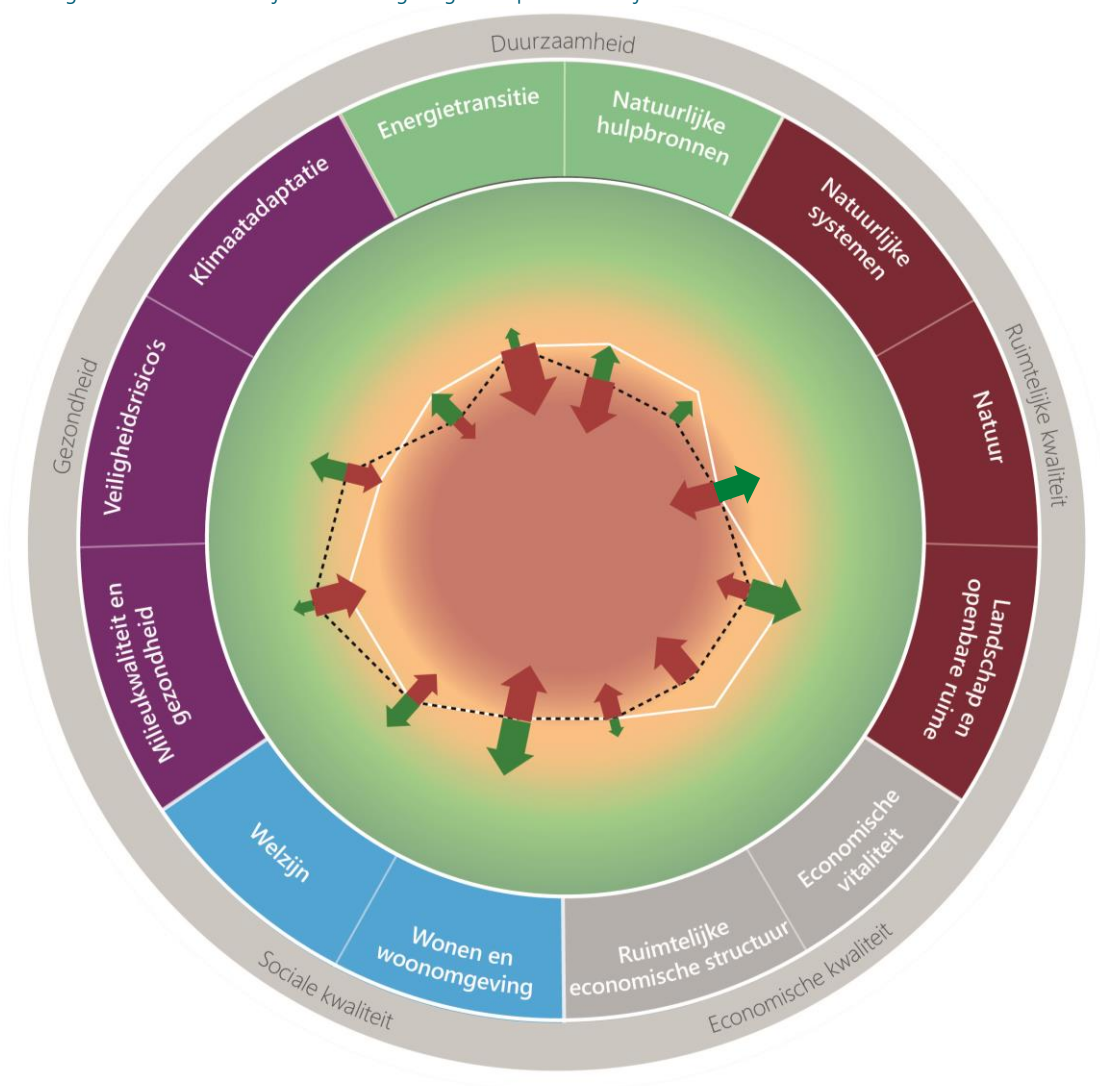
6.1.3 Perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Perspectief Ontspannen Overijssel gaat uit van natuurlijke deeloplossingen, waarbij de nadruk ligt op spreiding, uitbreiding en verweving van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.3) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Ontspannen Overijssel. In de afbeelding valt op dat grote kansen bij perspectief Ontspannen Overijssel afwezig zijn. De meeste thema's kennen geen grote risico's, maar de risico's zijn in de meeste gevallen wel groter dan de kansen. De versnippering van kleinschalige maatregelen is hiervan een belangrijke oorzaak. Versnippering als gevolg van spreiding en inzet op kleinschalige oplossingen brengt bijvoorbeeld risico's met zich mee op de thema's *Energietransitie*, *Natuur*, *Economische vitaliteit* en *Wonen en woonomgeving*. De kleinschaligheid van initiatieven kan mogelijk wel rekenen op meer draagvlak. Ook zijn er op lokaal niveau kansen door het aanpassen van het landgebruik aan het natuurlijk systeem, bijvoorbeeld voor de thema's *Natuurlijke systemen* en *Klimaatadaptatie*.

In perspectief Ontspannen Overijssel is het voor de meeste thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de volgende thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- bij het thema *Milieukwaliteit & Gezondheid* is sprake van een overwegend goede referentiesituatie. Het perspectief brengt echter grote risico's met zich mee op het gebied van milieukwaliteit, doordat licht- en geurhinder provinciebreed toenemen als gevolg van verspreide ontwikkeling van functies (industrie, landbouw, energie);
- voor de thema's *Veiligheidsrisico's* en *Welzijn* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Ontspannen Overijssel resulteert zowel in beperkte kansen als beperkte risico's. Zo brengt de kleinschalige aanpak onzekerheden met zich mee voor het verbeteren van de waterveiligheid in de gehele provincie, omdat de aanpak mogelijk te veel versnipperd is om problemen gehele stroomgebieden aan te pakken. Daarnaast kan concentratie van activiteiten in West-Overijssel daar leiden tot toename verkeersslachtoffers;
- bij de thema's *Energietransitie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuur* en *Economische vitaliteit* is sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Ontspannen Overijssel brengt grote risico's met zich mee op deze thema's. Zo is er sprake van een versnippering van initiatieven over de provincie (onder andere CO₂-reductie, natuurbescherming, sluiten kringlopen). De kleinschaligheid van de initiatieven kan enerzijds mogelijk rekenen op meer draagvlak, maar zijn anderzijds ook kwetsbaar in hun efficiëntie en bereik. Aangezien er niet tot nauwelijks kansen zijn bij deze thema's is het waarschijnlijk dat knelpunten voor deze thema's blijven bestaan. De uitwerking van dit perspectief kan mogelijk zelfs resulteren in nieuwe knelpunten, waardoor kwaliteit van de leefomgeving voor deze thema's verder achteruitgaat;
- op het gebied van *Wonen en woonomgeving* is de referentiesituatie als matig beoordeeld. Ontspannen Overijssel brengt zowel grote kansen als grote risico's met zich mee. Enerzijds is er door spreiding van woningbouw potentieel meer areaal beschikbaar. Anderzijds is er door de kleinschaligheid van woningbouwprojecten een risico op versnippering, waardoor mogelijk te weinig woningen worden gebouwd op bepaalde locaties of voor bepaalde doelgroepen;
- bij het thema *Natuurlijke systemen* is er sprake van een slechte uitgangssituatie. Alhoewel het perspectief geen significante risico's met zich meebrengt, treden er slechts beperkte kansen op. Zo kan bodemdaling op lokale schaal verminderd worden door het vernatten van het veenweidegebied in de Kop van Overijssel en neemt de watervraag af door gedeeltelijke omschakeling naar natuurinclusieve landbouw;
- bij de thema's *Ruimtelijke-economische structuur* en *Klimaatadaptatie* is er sprake van een matige referentiesituatie. Ontspannen Overijssel biedt echter slechts beperkte kansen én risico's. Zo kan de woon-werkafstand in de al slecht bereikbare kernen toenemen en hebben maatregelen om negatieve gevolgen klimaatverandering tegen te gaan door versnippering mogelijk slechts een lokaal effect;
- tot slot is de referentiesituatie bij het thema *Landschap en openbare ruimte* matig beoordeeld. Het perspectief brengt beperkte tot grote kansen met zich mee, onder andere door versterking van waardevolle landschappen en aansluiten van nieuwe ontwikkelingen bij regionale identiteit, maar ook beperkte risico's.

Afbeelding 6.3 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Ontspannen Overijssel

Huidige situatie Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

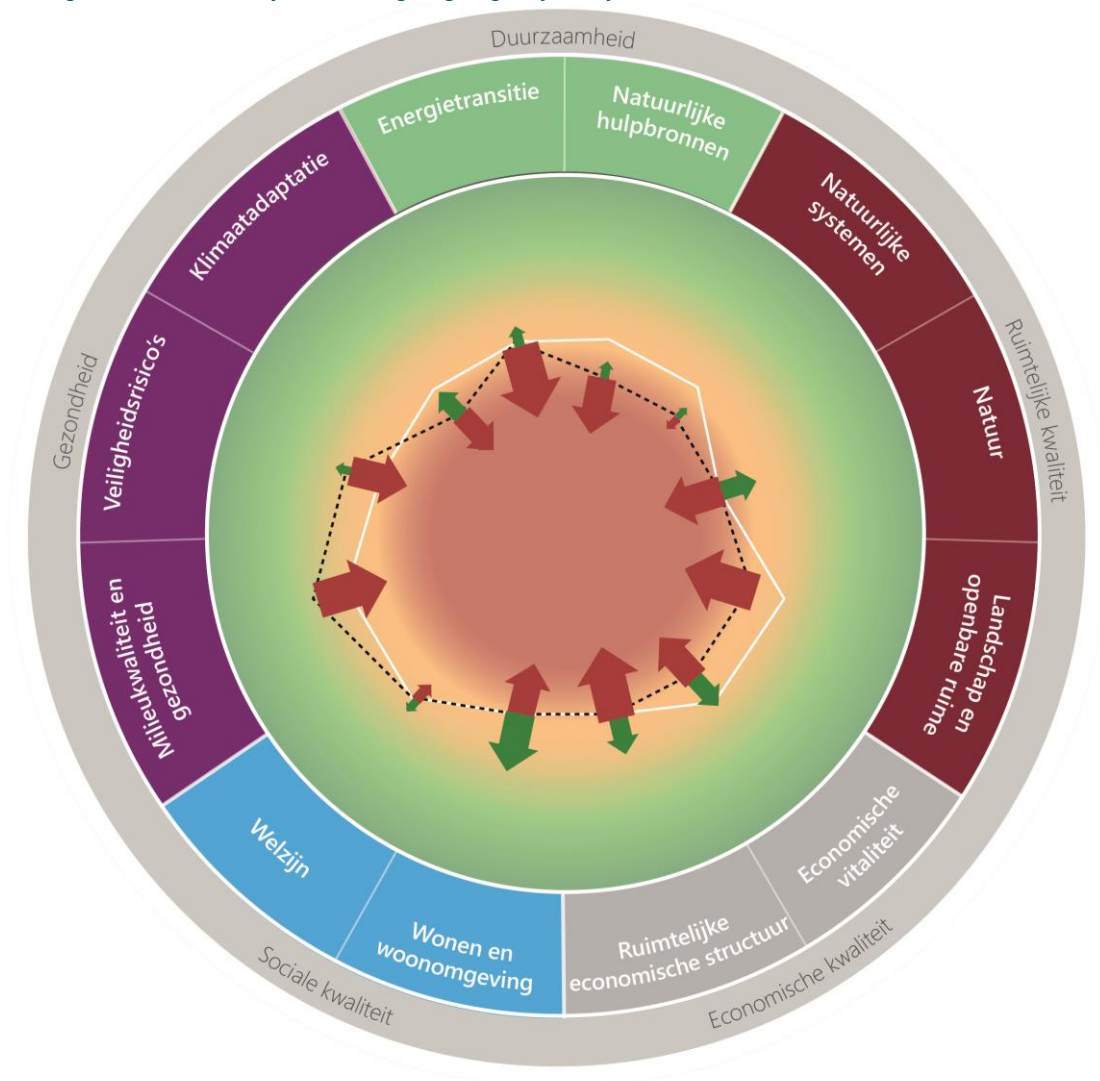
6.1.4 Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Perspectief Eigenwijs Overijssel gaat uit van een technische deeloplossingen, waarbij de nadruk ligt op spreiding, uitbreiding en scheiding van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.4) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Eigenwijs Overijssel. In de afbeelding valt op dat Eigenwijs Overijssel voor de meeste thema's grote risico's met zich meebrengt. De grote risico's worden over het algemeen veroorzaakt door een versnippering van maatregelen verspreid over de provincie, los van bestaande structuren en netwerken. Dit leidt tot de grootste risico's bij de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Energietransitie*, *Landschap en openbare ruimte* en *Ruimtelijke-economische Structuur*. Doordat initiatieven van onderop worden gestimuleerd zijn er ook kansen voor kleinschalige initiatieven met draagvlak, bijvoorbeeld op het gebied van *Wonen en woonomgeving* en *Natuur*. Maar deze kansen zijn voor bijna alle thema's kleiner dan de risico's.

In perspectief Eigenwijs Overijssel is het voor alle thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de alle thema's is het daardoor onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- bij de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid* en *Veiligheidsrisico's* is er sprake van respectievelijk een overwegend goede en redelijke referentiesituatie. Het perspectief Eigenwijs Overijssel brengt echter grote risico's met zich mee, terwijl er niet tot nauwelijks sprake is van kansen op deze thema's. Zo neemt luchtverontreiniging en geluidsoverlast in gehele provincie toe als gevolg van uitbreiding en spreiding los van bestaande structuren en netwerken. Door spreiding van activiteiten los van het bestaande OV-netwerk neemt bovendien de verkeersonveiligheid toe, als gevolg van toename autoverkeer;
- op het gebied van *Welzijn* en *Natuurlijke Systemen* is de uitgangssituatie respectievelijk als redelijk en slecht beoordeeld. Het perspectief brengt voor beide thema's beperkte kansen en beperkte risico's met zich mee. De kans op doelbereik van het perspectief is voor deze thema's dus relatief klein. Waarschijnlijk treedt er niet tot nauwelijks verandering op ten opzichte van de referentiesituatie;
- bij de thema's *Energietransitie*, *Klimaatadaptatie Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuur*, *Landschap en openbare ruimte* en *Ruimtelijke-Economische structuur* is er sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Eigenwijs Overijssel brengt echter grote risico's met zich mee voor deze thema's. Zo kan droogte in de gehele provincie toenemen als gevolg van verspreide bebouwing in het groen; door verharding wordt er minder water vastgehouden resulterend in droogte. Daarnaast wordt broeikasgasreductie niet gestimuleerd en kunnen kleinschalige energie-initiatieven leiden tot versnippering van het energielandschap. Alhoewel bottom-up initiatieven kansen met zich meebrengen op het gebied van draagvlak, zijn zij ook kwetsbaarder. Ook kan de kwaliteit van natuur buiten natuurgebieden verder afnemen, door versnippering van natuur. Bij het thema *Landschap en openbare ruimte* is er zelf helemaal geen sprake van kansen, waardoor het waarschijnlijk is dat de knelpunten voor dit thema blijven bestaan. De uitwerking van dit perspectief kan mogelijk zelfs resulteren in nieuwe knelpunten, waardoor kwaliteit van landschap en openbare ruimte verder achteruitgaat;
- tot slot is er bij de thema's *Economische vitaliteit* en *Wonen en woonomgeving* sprake van een matige referentiesituatie. Het perspectief brengt zowel beperkte kansen als beperkte risico's met zich mee. Zo kan werkgelegenheid op lokale schaal groeien, maar is er door versnippering een risico dat bedrijvigheid wegstroomt naar andere provincies of het buitenland.

Afbeelding 6.4 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Eigenwijs Overijssel

Huidige situatie Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

6.2 Conclusie effectbeoordeling vier perspectieven

Uit de effectbeoordeling van de vier perspectieven blijkt dat het perspectief Zelfbewust Overijssel de grootste kansen met zich meebrengt op de meeste thema's door de inzet op grootschalige oplossingen, verweven met andere functies en passend bij het natuurlijke systeem. Alhoewel er ook in dit perspectief vanwege het abstractieniveau van een Omgevingsvisie onzekerheid is over de daadwerkelijke effecten op de leefomgeving, kunnen de kansen van Zelfbewust Overijssel voor een groot aantal thema's resulteren in een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en het halen van gestelde doelen.

Daarentegen brengt het perspectief Eigenwijs Overijssel juist voor de meeste thema's grote risico's met zich mee, door een versnippering van maatregelen verspreid over de provincie, los van bestaande structuren en netwerken. Over het algemeen brengt Ontspannen Overijssel voor de meeste thema's kleinere risico's met zich mee dan Eigenwijs Overijssel, maar de risico's zijn in de meeste gevallen wel groter dan de kansen. Ook in dit perspectief is de versnippering van maatregelen hiervoor een belangrijke oorzaak. Door het grote aantal risico's is het bij de perspectieven Ontspannen Overijssel en Eigenwijs Overijssel onzeker of gestelde beleidsdoelen voor de leefomgeving gehaald worden.

Perspectief Geconcentreerd Overijssel valt juist op door heel wisselende beoordelingen tussen de thema's, met grote uitschieters in kansen en/of risico's, waardoor het perspectief voor sommige thema's mogelijk resulteert in een verslechtering van de leefomgeving, en voor andere thema's juist in een verbetering. De grote verschillen tussen de grote steden en het landelijk gebied, als gevolg van concentratie in steden en grootschalige oplossingen, zijn hiervan een belangrijke oorzaak.

Kijkende naar de thema's valt op dat alle perspectieven (grote) kansen met zich meebrengen op de thema's Wonen en woonomgeving en Ruimtelijk-economische vitaliteit. Daarnaast brengen alle perspectieven relevante risico's met zich mee op de thema's Milieukwaliteit en gezondheid, Klimaatadaptatie, Landschap en openbare ruimte en Wonen en woonomgeving. Geen van de perspectieven brengt grote risico's met zich mee op de thema's Natuurlijke systemen.

6.3 Keuze van het voorkeursperspectief Zelfbewust Overijssel

In de verschillende commissievergaderingen en in de Provinciale Staten vergadering van 10 november 2021 bleek dat er bij Provinciale Staten steun is voor de door Gedeputeerde Staten gekozen voorkeursrichting Zelfbewust Overijssel. De gunstige prognose van dit perspectief op de omgeving heeft daarin een rol gespeeld. In Zelfbewust Overijssel vervult de provincie een regierol met als uitgangspunt de veerkracht van het natuurlijke systeem. Dat betekent dat de provincie op zoek gaat naar natuurlijke oplossingen en waar nodig scherpe keuzes maakt op inhoud en sturing. Gedeputeerde Staten werken dit voorkeursperspectief uit in het 'Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie'. In dit Fundament wordt nadere invulling gegeven aan de richting en inhoud van het voorkeursperspectief.

Het Fundament is gebaseerd op een aantal inhoudelijke en sturingsprincipes. Op de wijze van sturing zijn de volgende uitgangspunten daarin gehanteerd:

- duidelijk zijn en keuzes maken: we zijn duidelijk waar we voor kiezen. Dat hoort bij de keuze voor Zelfbewust Overijssel. (Visie)kaarten zijn illustratief en geven richting op gebiedsniveau. Dat geldt ook voor het beleidsvoorstel. Geen precisie op locatieniveau;
- een heldere sturing: de provincie voert regie op drie grote uitdagingen, op bovenlokaal niveau. De grote uitdagingen vragen om heldere keuzes waarin richting wordt gegeven en maatwerk en ruimte voor lokale afweging mogelijk blijft. Leidende principes als 'water- en bodemsysteem als basis' en beleidsuitspraken over 'concentreren, inbreiden en verweven' zijn veelal richtinggevend. Gemotiveerd afwijken kan;
- sturen op kwaliteit: we geven kwalitatieve (randvoor)waarden mee, waaronder de rode draden gezondheid, sociale kwaliteit, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid en werken deze samen met onze partners gebiedsgericht uit;

- met oog voor identiteit: met de Nieuwe Omgevingsvisie willen we kiezen, verbinden, en vertellen. We zorgen ervoor dat we in verbinding staan met onze medeoverheden, met organisaties, bedrijven, en met inwoners. We geven het verhaal van Overijssel van nu en morgen een plek in onze Omgevingsvisie. Het verhaal van Overijssel werken we met onze partners gebiedsgericht uit.

Op de inhoud zijn de volgende vier leidende principes gedefinieerd:

- 1 water- en bodemsysteem als basis;
- 2 krachtige complementaire DUS-regio's;
- 3 wees zuinig met de ruimte en de natuurlijke voorraden;
- 4 voortbouwen op onze sterke netwerken.

Na vaststelling van dit Fundament door Provinciale Staten in het najaar van 2022, werkt de provincie het Fundament, samen met partners, verder uit in een Nieuwe Omgevingsvisie. Hierbij hoort ook een OER fase 2 waarin de effecten van deze uitwerking beoordeeld worden. Deze nadere uitwerking van de effecten is onderdeel van de besluitvorming van de Nieuwe Omgevingsvisie, omgevingsverordening en Catalogus Gebiedskenmerken in het voorjaar van 2024.

6.4 Aandachtspunten voor vervolg

In paragraaf 6.2 is de effectbeoordeling van de perspectieven samengevat. Uit de effectbeoordeling komen tal van kansen en risico's en grote en kleine aandachtspunten. Voor een aantal van deze aandachtspunten geldt dat ze voor de meeste of alle perspectieven gelden. Deze terugkerende grote onzekerheden of risico's op verslechtering van de leefomgeving worden hieronder weergegeven. Deze aandachtspunten moeten in overweging genomen worden bij het samenstellen van een Voorkeurspakket van beleidsopties door Gedeputeerde en Provinciale Staten van Overijssel.

Klimaatadaptatie: werk concrete maatregelen uit tegen knelpunten op het gebied van hittestress en wateroverlast

In de referentiesituatie zijn veel knelpunten in het tegengaan van hittestress, doordat onvoldoende maatregelen voorhanden zijn. In geen van de perspectieven zijn momenteel concrete maatregelen uitgewerkt die grote kansen bieden om hittestress tegen te gaan. In het geval van Geconcentreerd Overijssel en Zelfbewust Overijssel is er mogelijk zelfs sprake van beperkte risico's. Vanwege de slechte status van de leefomgeving in de referentiesituatie, worden beleidsdoelen aangaande hitte(stress) hierdoor mogelijk niet gehaald en kan de staat van de leefomgeving mogelijk zelfs verslechteren in de toekomst.

Ook zijn er in de referentiesituatie nog geen concrete uitvoeringsmaatregelen om de gevolgen van wateroverlast tegen te gaan. Het is daarom een aandachtspunt dat Eigenwijs Overijssel mogelijk grote risico's met zich meebrengt op het gebied van wateroverlast.

Het uitwerken van concrete maatregelen die het tegengaan van hittestress en wateroverlast een plek geven is daarom een aandachtspunt voor het Voorkeurspakket aan beleidsopties.

Energietransitie: betrek RES bij keuzes Omgevingsvisie om onzekerheid over behalen energiedoelstellingen te verkleinen

In de referentiesituatie zijn er nog veel knelpunten in de opwek van hernieuwbare energie. Op dit moment wordt er naast de Nieuwe Omgevingsvisie ook gewerkt aan de Regionale Energie Strategieën. In Overijssel werkt men samen in twee RES-regio's: West Overijssel en Twente. De kwantitatieve doelen voor de opwek van hernieuwbare energie zijn in dit OER meegenomen in het bepalen van de referentiesituatie (huidige situatie en autonome ontwikkeling). De concrete ruimtelijke inpassing van deze doelen is nog niet vastgelegd, en maakt daarom geen onderdeel uit van de huidige situatie of autonome ontwikkeling in dit OER. Op dit moment bestaat er in de referentiesituatie nog onzekerheid over het behalen van doelen op het gebied van energieopwek, onder andere doordat de RES'en nog geen kwalitatieve of ruimtelijke invulling hebben gekregen. Het is aan te raden om de invulling van de RES'en en/of provinciale invulling om de energiedoelstellingen te halen, op te nemen in het OER fase 2. Door maatregelen concreet vast te leggen,

wordt de onzekerheid over het behalen van de energiedoelstellingen kleiner en kunnen de leefomgevingseffecten van deze maatregelen beter meegewogen worden in de besluitvorming.

Aandachtspunt op het gebied van bodemdaling

In geen van de perspectieven is sprake van een toename van de risico's ten opzichte van de referentiesituatie. Echter, geen van de perspectieven bevat een uitwerking voor omgang met bodemdaling ten noorden van Almelo. Het is niet bekend in hoeverre hier dus sprake is van kansen en/of risico's. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

Onzekerheid over het behalen van KRW-doelstellingen

Geen van de perspectieven brengen grote kansen óf grote risico's met zich mee op het gebied van waterkwaliteit. Vanwege het grote abstractieniveau van de Omgevingsvisie is niet met zekerheid te zeggen dat de KRW-doelen gehaald worden óf in gevaar komen. Het is belangrijk om in de overwegingen mee te nemen wat de gevolgen zijn van het niet behalen van de KRW-doelen in of na 2027. De doelen zijn, met behulp van de waterschappen, vastgesteld door de provincie. De gevolgen van het niet halen van de doelen kunnen groot zijn. De Europese Commissie kan een juridische procedure bij het Hof van Justitie starten als de KRW-doelen niet zijn behaald. De exacte gevolgen of doorwerking hiervan is nog onbekend. Tot op heden zijn er nog geen uitspraken in het kader van de KRW-doelen geweest door het Hof van Justitie, (bron: handreiking KRW-doelen, STOWA, april 2018 (paragraaf 5.5.1)). Het behalen van de KRW-doelen is lastig lokaal op te lossen en vraagt een overkoepelende, samenhangende aanpak in het Voorkeurspakket aan beleidsopties.

Onzekerheid over het behalen van natuurdoelstellingen

In de referentiesituatie is er sprake van een achteruitgang van biodiversiteit buiten natuurgebieden. Buiten natuurgebieden zijn tevens maar weinig concrete ontwikkelingen verwacht om de kwaliteit van natuur te verbeteren. Oorzaken voor de achteruitgang zijn onder andere het verdwijnen van kleine groene landschapselementen, intensivering van agrarisch grondgebruik, het gebruik van pesticiden (en tekortkomingen in regelgeving hierover) en een slechte grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. Ook in beschermde natuurgebieden kan verslechtering in veel gevallen niet uitgesloten worden. Belangrijke drukfactoren hier zijn overmatige stikstofdepositie, verdroging, versnippering en een slechte waterkwaliteit.

Vanwege de slechte staat van de leefomgeving in het thema Natuur, is het een aandachtspunt dat de perspectieven Geconcentreerd Overijssel, Eigenwijs Overijssel en Ontspannen Overijssel kunnen leiden tot grote risico's. Ook het perspectief Zelfbewust Overijssel brengt beperkte risico's met zich mee. Zo kan functiescheiding leiden tot biodiversiteitsarme gebieden en leidt spreiding en/of toenemend ruimtebeslag als gevolg van verstedelijking, infrastructuur en energie tot een afname van areaal aan natuur buiten beschermde gebieden. Alhoewel er ook beperkte kansen zijn, is het vanwege de slechte staat van de leefomgeving een aandachtspunt dat doelen mogelijk niet gehaald worden en de kwaliteit van natuur in deze perspectieven verder kan verslechteren.

Op basis van de effectbeoordeling van de vier perspectieven is nog niet met zekerheid te zeggen of de Nieuwe Omgevingsvisie kaders stelt aan activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden. Daarom zullen de effecten op Natura 2000-gebieden en bijbehorende soorten in beeld worden gebracht in een Passende Beoordeling bij de uitwerking van het Voorkeurspakket van beleidsopties in OER fase 2.

Onzekerheid over het behalen van doelstellingen op het gebied van erfgoed en archeologie

Door de intensivering van het landgebruik en toenemende druk op de ruimte, bestaan er in de referentiesituatie ook knelpunten voor het behoud van archeologie, gebouwd erfgoed en cultuurlandschap. Vanwege de matige beoordeling van de referentiesituatie is het een aandachtspunt dat geen van de perspectieven grote kansen biedt om deze knelpunten tegen te gaan, terwijl de meeste perspectieven mogelijk tot (grote) risico's kunnen leiden. Zo kunnen dorps- en stadsaanzichten aangetast worden door verspreide bebouwing in Ontspannen Overijssel en Eigenwijs Overijssel, en kunnen archeologische waarden en gebouwd erfgoed in Geconcentreerd Overijssel en Zelfbewust Overijssel onder druk komen te staan door inbreiding en concentratie in steden. Wel zijn er enkele beperkte kansen, maar vanwege de onzekerheid van

de uitwerking van het beleid op de leefomgeving bestaat hierdoor een reële mogelijkheid dat de ambitie voor 2050 niet gehaald wordt.

Concentratie leidt mogelijk tot ruimtelijk socio-economische tweedelingen

Uit de effectbeoordeling van verschillende economische en sociale thema's blijkt dat het concentratiebeleid van Geconcentreerd Overijssel en Zelfbewust Overijssel veelal resulteert in kansen voor de steden, maar risico's kent voor het landelijk gebied. Vanwege de sterke concentratie in Geconcentreerd Overijssel, zijn de risico's aanwezig voor een groot deel van de provincie. Zo leidt de verstedelijking mogelijk tot een afname van de bereikbaarheid van banen, minder aantrekkelijk vestigingsklimaat en afname van voorzieningen in het landelijk gebied. Met andere woorden, er bestaat in deze perspectieven een risico op het ontstaan van ruimtelijke tweedelingen. In de uitwerking van de Nieuwe Omgevingsvisie dient ook voor het landelijk gebied duidelijk invulling gegeven te worden aan de verschillende thema's. Mogelijk moeten er extra maatregelen getroffen worden om risico's te verkleinen en negatieve effecten tegen te gaan.

Uitwerking thema's inclusiviteit en (sociale) veiligheid ontbreekt in de perspectieven

In de uitwerking van de perspectieven wordt geen specifieke aandacht besteedt aan de thema's inclusiviteit en (sociale) veiligheid. Hierdoor bevatten de vier perspectieven geen grote kansen op deze aspecten. Alhoewel de referentiesituatie al overwegend goed is en doelen grotendeels worden gehaald, dient er bij de uitwerking van het Voorkeurspakket van beleidsopties expliciet aandacht te worden gegeven aan deze thema's. Er kunnen maatregelen genomen worden om het voorzieningenniveau hoog te houden. Daarnaast kunnen er bij het bouwen in steden specifieke eisen gesteld worden om het gevoel van veiligheid te verbeteren. Daarnaast moet er bij de uitvoering gelet worden op het tegengaan van ruimtelijk-economische segregatie, omdat dit kan leiden tot een sterke verslechtering van de ervaren (sociale) veiligheid.

Bodemdaling: geen maatregelen om bodemdaling ten noorden van Almelo tegen te gaan

In geen van de perspectieven is sprake van een toename van de risico's ten opzichte van de referentiesituatie. Binnen de perspectieven richt het tegengaan van bodemdaling zich op de Kop van Overijssel. Ten noorden van Almelo is ook sprake van bodemdaling, hiervoor bevatten de perspectieven geen uitwerking. Het is niet bekend in hoeverre hier dus sprake is van kansen en/of risico's. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

Onzekerheden door abstractieniveau en planhorizon

De effectbeoordeling in deze rapportage is kwalitatief van aard, gericht op kansen en risico's. Dit sluit aan bij het strategische en lange termijn karakter van het instrument Omgevingsvisie. Op dit abstractieniveau bestaat er onzekerheid over de precieze uitwerking van beleid en daarmee op de daadwerkelijke effecten op de leefomgeving. Door in de effectbeoordeling te werken met zowel kansen en risico's is deze onzekerheid in beeld gebracht. Vanwege het abstractieniveau van de perspectieven en de beoordeling is het niet mogelijk om met zekerheid te zeggen of doelen bereikt worden of niet. Wel worden er aandachtspunten benoemd, waarbij doelen mogelijk niet gehaald kunnen worden.

Ten tweede maakt de verre planhorizon het ook moeilijk om een betrouwbare inschatting van de referentiesituatie te geven. Zo is het bijvoorbeeld nu nog onzeker om te voorspellen hoe werkloosheid of woningbouw zich de komende twintig jaar zal ontwikkelen. Ook uitwerking van maatregelen die nu in voorbereiding zijn op bijvoorbeeld het gebied van klimaatadaptatie en circulariteit is nog onzeker. Deze onzekerheid kan een vertekend beeld geven van de referentiesituatie.

Onzekerheden over effectiviteit van beleidskeuzes

De perspectieven zijn opgebouwd uit een pakket van beleidsopties en maatregelen die gezamenlijk leiden tot vier duidelijk onderscheidende (ruimtelijke) ontwikkelrichtingen voor de provincie. In het bereiken van de ambities uit de perspectieven zijn de rol en sturingsmogelijkheden van de provincie en de reactie van andere overheden, bedrijven en burgers daarop bepalend. Afhankelijk van het thema, de opgave, het gebied of het schaalniveau zijn de rollen, bevoegdheden, instrumenten en dus sturingsmogelijkheden van de provincie verschillend. Een expliciete uitwerking van de sturingsmogelijkheden en een analyse van de effectiviteit per thema, opgaven, gebied of schaalniveau is in de perspectieven uit OER fase 1 nog niet opgenomen.

Het ontbreken van deze uitwerking heeft ook gevolgen voor de beoordelingswijze in het OER. De rol die de provincie inneemt en de wijze waarop de provincie sturing wil en kan geven in specifieke opgaven kan namelijk ook bepalend zijn voor de waarschijnlijkheid dat kansen kunnen worden verzilverd en risico's kunnen worden beheerst. Daarmee heeft de keuze voor sturing dus invloed op de effecten op de leefomgeving. Dit OER bevat echter geen beoordeling van de 'effectiviteit' van de rol van de provincie. In de beoordeling van de perspectieven is uitgegaan van de geschetste (ruimtelijke) uitwerking van de perspectieven, hoe het beleid in de perspectieven invulling krijgt en of dat effectief is, is geen onderdeel van OER fase 1.

Op basis van de effectbeoordelingen en de (wettelijke) bevoegdheden van de provincie wordt in de uitwerking van het Voorkeurspakket aan beleidsopties in OER fase 2 een keuze gemaakt in de rol/sturing die de provincie inneemt in de verschillende aspecten, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie, waterkwaliteit en -kwantiteit en woningbouw. Een dergelijke uitwerking van rol en sturing kan bijdragen aan een beter beeld van de leefomgevingseffecten en de onzekerheid over kansen en risico's die daarbij horen verkleinen.

Onzekerheid over werkzaamheid van technische oplossingen

Tot slot zijn er nog onzekerheden omtrent de werkzaamheid van technische oplossingen in de perspectieven Geconcentreerd en Eigenwijs Overijssel. In deze perspectieven wordt uitgegaan van de maakbaarheid van de

wereld, waarbij technologische oplossingen gestimuleerd worden om de situatie aan te passen. Op dit moment is veelal nog niet te zeggen welke technische oplossingen zullen ontstaan en of deze werkzaam zijn, waardoor het nog onzeker is welke effecten deze perspectieven precies zullen hebben. Deze onzekerheid speelt onder andere in de thema's natuurlijke systemen, energietransitie en milieukwaliteit en gezondheid.

Leemten in kennis en/of onzekerheden die gelden voor specifieke thema's zijn opgenomen in de deelrapporten.

Bijlage(n)

BIJLAGE: VERGELIJKINGSKADER OER

Thema	Aspect	Criterium
Gezondheid		
milieukwaliteit en gezondheid	gezondheidsbescherming	de omvang van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid (ervaren) hinder door geur en licht
veiligheidsrisico's	overstromingen	kans op en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en daarmee het overstromingsrisico)
	milieurampen	kans op en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten
	verkeersveiligheid	kans op en gevolg van verkeersongevallen
klimaatadaptatie	droogte	de intensiteit en periode van droogte
	hitte	de intensiteit en periode van hitte
	wateroverlast	kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast
Duurzaamheid		
energietransitie	emissie en vastlegging broeikasgassen	de emissie van broeikasgassen aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie
natuurlijke hulpbronnen	minerale en fossiele hulpbronnen	volume en kwaliteit van voorraad minerale en fossiele hulpbronnen
	grondstoffenkringloop (circulariteit)	kans op het sluiten van grondstofkringlopen
Ruimtelijke kwaliteit		
natuurlijke systemen	bodem en ondergrond	de kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid bodemdaling
		grond- en oppervlaktewaterkwaliteit
	waterkwantiteit	grond- en oppervlaktewaterkwantiteit
natuur	biodiversiteit	staat van de biodiversiteit
	beschermde natuurgebieden	areaal en kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000-gebieden
landschap en openbare ruimte	waardevolle landschappen	het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen
	erfgoed en archeologie	behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten / stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap
Economische kwaliteit		
economische vitaliteit	werkgelegenheid en werkloosheid	ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid
	kennis en innovatie	mate van kennisontwikkeling en innovatie
ruimtelijke-economische structuur	bereikbaarheid	het aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden
	vestigingslocaties	areaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren
Sociale kwaliteit		
wonen en woonomgeving	woningbouwlocaties	voldoende en betaalbare woningbouwlocaties
	voorzieningen	aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen

Thema	Aspect	Criterium
welzijn	sociale samenhang	de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact buren)
	inclusiviteit	de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving
	(sociale) veiligheid	(ervaren) (sociale) veiligheid
	gezondheidsbevordering	het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl
		afstand en toegankelijkheid tot groenvoorzieningen

BIJLAGE: DEELRAPPORTEN

